

Tannhelse

sekretæren

03
16

Odontologisk fakultet

Teambuilding og ny utdanning

se side 14

TAKO-senteret
For sjeldne diagnoser, medisinske risikopasienter og personer med diagnoser innen rus og psykiatri.

s. 10

Anestesikurs
Tre-dager kurs i anestesi for tannhelsesekretærer i regi av ThsF.

s. 19

Forebygging av periodontitt
Det er kun i Skandinavia amalgam er forbudt, mens det fortsatt benyttes i resten av verden.

s. 16

FLUX GIR STERKE TENNER!

Actavis - Actavis Norway AS • www.fluxfluor.no • FLU10_Sep16

Vår visjon med Flux er at tannhelse skal være gøy! Med et høyt fluorinnhold gir flux sterke tenner og hjelper til å forebygge karies. Flux har vokst til å bli en familie av produkter og består i dag av fluorskyll, fluortabletter, tannkrem og tyggegummi. Visste du at vi også har produkter spesielt utviklet for god ånde og for tørr munn? De gjør god nytte samtidig som de er enkle å bruke.

Flux er tilgjengelig på apotek, i matbutikker og hos mange tannklinikker. Flux er utviklet i nært samarbeid med skandinavisk tannhelse. Produktene er uten alkohol, parabener og andre unødvendige innholdsstoffer.

FLUX®

Har du fluxet i dag?

Flux sugetabletter er et legemiddel og inneholder natriumfluorid som forebygger tannrøte (karies). Forsiktighet bør utvises ved naturlig fluorinnhold i drikkevannet over 0,25 mg/l. Fluordosen i sugetabletten virker sammen med fluor fra andre produkter som tannkrem, skyllevæsker og tyggegummi. Les pakningsvedlegget.

Innhold

TAKO-senteret på Lovisenberg Diakonale Sykehus i Oslo

Side 10

Teambuilding i nytt universitetsbygg

Side 14

Forebygging av periodontitt

Side 16

Annet innhold:

5 Leder av Anne-Gro Årmo	26 Utfordrende bruk av internett
6 Småstoff	27 Parat UNG
10 Tannhelse og kompetanse	28 Trygderettigheter over landegrensene
14 Mulig teambuilding i nytt universitetsbygg	32 Alltid Parat
16 Forebygging av periodontitt	36 Parat informerer
19 Anestesikurs	38 Spørsmål fra medlemmer
22 All pensjon på én konto	40 Kryssord, sudoku, anagram og på kryss og tvers
24 Færre jobber og flere midlertidig ansatt	42 Leder i Parat

Medlemsblad for Tannhelsesekretærenes Forbund (ThsF),

Stiftet 23.01.2007.
Tilsluttet Parat (YS).

Utgis av:

Parat
Parat, Pb 9029, Grønland
0133 OSLO

www.parat.com
www.thsf.no

Besøksadresse:

Lakkegata 23, Grønland, Oslo
Telefon: 21 01 36 00
Telefaks: 21 01 38 00

Leder av Tannhelse- sekretærenes Forbund:

Gerd Bang-Johansen
Telefon: 21 01 37 70
Mobil: 984 88 100
gerd.bang.johansen@parat.com

Ansvarlig redaktør:

Trygve Bergsland

Telefon: 905 85 639
trygve.bergsland@parat.com

Forsidefoto:

Avbildet: Gerd Bang-Johansen,
foto: Trygve Bergsland. Pål
Barkvoll, foto: Odontologisk
fakultet.

Alle illustrasjonsbilder i bladet
som ikke er kreditert er levert
av iStock.

Redaksjonen er avsluttet:
19.9.2016

Materiellfrist neste utgave:

7.11.2016

Annonser:

07 Media, Trygve Blix
Telefon: 907 39 472
E-post: trygve.blix@07.no

Layout:

07 Media, avd. Moss
Telefon: 22 79 95 00

Trykk:

Ålgård Offset AS
Telefon: 51 61 15 00

ThsF

Tannhelsesekretærenes Forbund
ISSN:1504-5714

Abonnement:

Parat
Postboks 9029 Grønland
0133 Oslo
Telefon: 21 01 36 00.

ThsF er en yrkesorganisasjon i Parat

Dette produktet er trykket etter svært strenge miljøkrav og er svanemerket, CO₂-nøytralt og 100 prosent resirkulerbart.

I MER ENN 27 ÅR HAR VI MARKEDSFØRT OG HOLDT KURS OM BLEKEBEHANDLING I NORGE

SPØR OSS

OM TANNBLEKING

Benytt sjansen til å prøve det nye blekematerialet!

White Dental Beauty NOVON 5 % Mild

NOVON gjør at materialet akselererer og gir en blekebehandling som er trygg, effektiv og skånsom mot tennene.

5 % Mild er ypperlig for pasienter som lett opplever ising og er ekstra følsomme. Brukes i skinne 2-4 timer daglig.

NORDENTALTILBUD

8 x 1,2 ml White Dental Beauty i lekker gavepose, kr 200,- verdi kr 529,-

Blek dine tenner trygt og sikkert

Kjøp 1 Opalescence 100 ml tannkrem og få med gratis 4 x 1,2 ml Opalescence blekemiddel, 1 x Opalescence GO ok/uk og 1 x SMILE tannbørste.

NORDENTALTILBUD

Kr 100,-, verdi kr 522,-

Opalescence tannkrem

Når du bruker Opalescence tannkrem forsvinner fargepigmenter fra tennene sammen med bakterier og plakk, og det blir ingen riper der nye bakterier og misfarginger får feste.

NORDENTALTILBUD

Gavepose med 3 store tannkrem og 3 SMILE tannbørster, kr 200,- verdi kr 582,-

Sees på Nordental!
Stand B09

Norsk Orthoform

www.norskorthoform.no

Depot as

Faglig oppdatering

Høsten er godt i gang, og de fleste av oss er igjen kommet inn i den gode hverdagsrutinen. Vi i ThsF har dagene fulle med å følge opp utdanning, etter- og videreutdanning for oss tannhelsesekretærer, i tillegg leser og svarer vi på høringer når det gjelder videreutvikling av vår utdanning og den fremtidige kommunereformen.

Vi ønsker å leve opp til ThsFs visjon «Synlig og likeverdig aktør i nasjonal tannhelse», en visjon vi allerede har lykket i, men vi kan samtidig aldri tillate oss å hvile på dette området. Skal tannhelsesekretæren i fremtiden være den ressurspersonen i tannhelseteamet vi ønsker å være og som tannlegen ser som attraktiv å ansette, må vi stadig bli bedre, bli mer faglig dyktige og ikke minst holde oss oppdatert.

I en artikkel i dette bladet vil du kunne lese om TAKO-senteret, et nasjonalt senter for oral helse for sjeldne diagnoser, som holder til på Lovisenberg Sykehus i Oslo. Her jobber dedikert tannhelsepersonell med stor spesialkunnskap, med å gi mennesker hjelp, veiledning og en behandling som allmenntannhelsetjenesten i Norge ikke har en mulighet til å gi.

Vi har vel alle en eller flere pasienter som har gitt tannhelseteamet utfordringer på grunn av sjeldne diagnoser som vi kanskje aldri har hørt om. Da er det godt at det har vært noen ildsjeler som for mange år siden så behovet for å bygge opp et slikt kompetansesenter. For disse pasientene er en utredning og behandling på TAKO-senteret et være eller ikke være for å kunne gå gjennom livet med så god tannhelse som mulig. Alle skal vi ha mulighet for å tygge, svelge, være smertefrie og ikke minst kunne smile til verden med

et tannsett som fungerer, og som vi ikke må gjemme bort. Dette bidrar TAKO-senteret med, samtidig som de gir oss ute i tannhelsetjenesten viktig kunnskap og verktøy for å hjelpe disse pasientene gjennom hele livet. Det er tross alt ute på tannklinikken det viktigste oppfølgingsarbeidet blir gjort.

TAKO-senteret inviterer til studiebesøk for alle i tannhelseteamet, i tillegg til et tilbud om e-læring, og har mye kunnskap de gjerne deler med hele tannhelseteamet. Kanskje du skulle oppdatere deg faglig i temaer som senteret tilbyr denne høsten? Husk at all læring er god læring, og at «den som sier han er ferdig utlært, ikke er utlært, men ferdig».

Med ønske om en god høst, med så mye faglig påfyll som mulig.

Med vennlig hilsen

Anne - Gro Årmo

Anne-Gro Årmo

Kvaliteten på norske tannleger

En fersk studie fra Universitetet i Oslo viser at kvaliteten på norske tannleger er høy, og behandlingen de gir, er god.

– Det er et ganske stort datasett jeg har vært gjennom for å kunne trekke disse slutningene om forholdene i norsk tannhelsetjeneste, forklarer Andreas Dobloug i en pressemelding fra Det odontologiske fakultet. Han er informatiker med statistikkkompetanse og forsvarte sin doktorgrad i august.

Han har analysert store mengder data fra norsk tannhelsetjeneste og Statistisk sentralbyrå og funnet at norske tannleger generelt sett er samkjørte i hvordan de stiller diagnoser. De er også jevnt over svært gode til å behandle hull i tennene; fyllingene de legger, har lang holdbarhet.

Kilde: det odontologiske fakultet

Dårlig tannstell ved flere sykehjem i Oslo

Over halvparten av sykehjemmene som ble kontrollert av Helseetaten i Oslo, gjør en for dårlig jobb med beboernes munnhelse. Sikring av forsvarlig munnhelse er for dårlig ved 9 av 16 sykehjem i Oslo. Fem sykehjem oppfylte ikke kravene som stilles i lover og forskrifter, mens fire sykehjem fikk merknader ved arbeidet sitt.

Fagsjef Øyvind Asmyr i Tannlegeforeningen hevder overfor NRK at problemet skyldes dårlig kompetanse hos dem som jobber i på sykehjemmene.

– Selv om tannhelsetjenesten har det overordnede ansvaret for tannpleien, er det personalet som treffer beboerne hver dag som må holde et øye med tenene deres, sier Asmyr til NRK.

Sparer penger på SMS

Nettsidene til fylkestinget i Nord-Trøndelag skriver at det etter at tannhelsetjenesten begynte å sende SMS-påminnelser, har antallet tannlegetimer pasientene ikke møtte opp til, gått ned med 2400 timer. Økningen i antall pasienter som dermed har møtt til time, har utgjort to årsverk for tannlegene. Prosentandelen som ikke har møtt til oppsatte timer, har sunket fra elleve til sju prosent fra 2012 til 2015.

Kilde: ntfk.no

Dårlig tannhelse kan gi hjertesykdom

En finsk studie viser at ubehandlet tannsykdom kan øke risikoen for hjertesykdom. Forskerne fant en sammenheng mellom infeksjoner i tannens rotspiss og forekomst av hjertesykdom.

Rotspissinfeksjoner er en vanlig tannsykdom, også blant nordmenn. Professor II ved Den odontologiske fakultet i Oslo Lise Lund Håheim understreker overfor forskning.no at det er viktig å opprettholde en god tannhelse ved å gå jevnlig til tannlegen, da tannhelse er viktig i seg selv og ikke bare for utvikling av hjertesykdom.

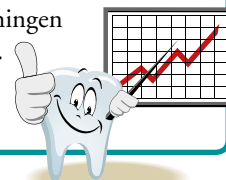
– I norske studier har man blant annet funnet bakterielt DNA i hjerteklaffer og i utposninger på hovedpulsåren, såkalte aortaaneurismer, som tyder på at bakteriene kan vandre fra tennene til hjertet via blodbanen, sier Lund Håheim til forskning.no.

Prissjekk av tannlegetjenester

Forbrukerrådets tjeneste hvakostertannlegen.no gjør det ikke bare enkelt å finne tannlegeprisene, men gir også muligheten til å sjekke hvordan prisene kommer ut sammenlignet med fylkes- og landsgjennomsnittet. Hvakostertannlegen.no viser at det er store prisdifferensier blant norske tannleger.

– Åpenhet rundt prisene er med på å skape bedre konkurranse i et marked det tidligere har vært vanskelig å orientere seg i. Forbrukerne skal kunne ta gode, informerte valg, sier direktør Randi Flesland i Forbrukerrådet. Hun anbefaler alle som skal til tannlegen å ta en prissjekk, og mener at prissammenligningen kan gi et godt prutegrunnlag dersom en ikke vil bytte tannlege.

Kilde: Forbrukerrådet

Syreskader på tennene

Før var syreskader på tennene mest synlig blant eldre mennesker, etter et langt liv med mye god mat og drikke. Nå er syreskader utbredt hos stadig flere allerede i ungdomsårene, og det kan bli et folkehelseproblem her i landet, skriver forskning.no.

Friske og sterke tenner gjør at vi kan tygge maten godt og få i oss næring. God tannhelse er viktig for helsa. Å forebygge skader på tennene, både hull og syreskader, er enklere og mindre ressurskrevende enn å reparere.

– Mange tenker nok ikke på hvor viktig tennene er for oss, før de får problemer med dem, sier tannlege og forsker Jenny Bogstad Søvik ved Universitetet i Oslo (UiO) til forskning.no

Retningslinjer om MRSA og tannbehandling

Den norske tannlegeforening har utarbeidet et utfyllende informasjonsskriv om MRSA til tannhelsepersonell. MRSA (Meticillinresistente gule stafylokokker) er et alvorlig og økende helseproblem.

Informasjonsarket inneholder pasientinformasjon om hva MRSA er, hva smitten kan føre til, samt en sjekklister med spørsmål som viser om man er i faresonen. Informasjonen kan lastes ned på Tannlegeforeningens hjemmeside.

Viktig tanntråd

Til tross for en ny amerikansk rapport som hevder at det er lite beviser for at tanntråden har effekt, anbefaler norsk ekspert alle om å fortsette med tanntråd. – Jeg vil absolutt, på generelt grunnlag, anbefale alle som bruker tanntråd å fortsette med det, sier Linda Stein som er førsteamanuensis i samfunnsodontologi ved UiT til kk.no.

I kjølvannet av at amerikanerne nylig endret sine offisielle anbefalinger om bruk av tanntråd, er det skrevet en rekke artikler der det sies at det er «lite beviser for at tanntråden har effekt». Stein ved UiT har lest rapportene det er snakk om, og forklarer at det er flere studier som påstår det samme. Etter en systematisk oversiktsartikkel av studiene er det imidlertid konkludert med at tanntrådbruk har effekt dersom den brukes riktig.

Flere ønsker seg kjeveortoped

Tynset-ordfører Merete Myhre Moen jobber i samarbeid med fylkestannlegen for å få på plass en kjeveortoped i Fjellregionen, skriver avisen Arbeidets rett. Regionen står i dag uten tilbud om kjeveortoped, noe som medfører lange reiser for dem som berøres.

– Fylkestannlegen anslår at behovet kan dekkes av en 60 prosent stilling. Hovedproblemet er få utdanningsplasser og utdannede kjeveortopeder, sier Tynset-ordføreren til nettstedet.

Kilde: Arbeidets rett

Kjeveortoped til Oppdal

Nå trenger ikke oppdølingene reise til Trondheim for å få tannregulering. Nyutdannet kjeveortoped William Howard Clark tok allerede i forrige uke imot sine første pasienter.

– Endelig kan jeg slippe pendlertilværelsen mellom Oppdal og Universitetet i Bergen. Jeg er veldig klar for å starte med praksis og pasienter, fastslår Clark. De siste tre årene har han vært student i ukedagene og tannlege i helgene.

Kilde: Oppdalingen

Stilling ledig

Hyggelig tannhelsesekretær søkes til trivelig praksis med en mannlig og en kvinnelig tannlege i 30-årene. Begge jobber deltid, men sekretærstillingen vil være 100 %.

Praksisen er i Bogstadveien i Oslo.

Moderne utstyrt med Opus og digitalrtg. etc. Startdato kan diskuteres. Kontakt oss gjerne for en samtale!

Vh Trine og Joakim

KONTAKT

Epost: jrydnert@gmail.com

Telefon: 405 51 169

Web: www.tannlege-er.no

Diabetes og munnhelse

Diabetes og munnhelse er tett knyttet sammen, og tannhelseteamet sitter i en unik posisjon for å kunne avdekke diabetes type 2 på et tidlig stadium. Det er anslått at ca. 350 000 nordmenn har diabetes, og rundt halvparten av disse vet ikke om det.

Konsekvensene av ubehandlet diabetes kan være svært alvorlige. Ustabilt blodsukker nivå over lang tid ødelegger nerver og blodårer, overbelaster nyrene og øker risikoen for infeksjoner. Dermed er personer med diabetes også spesielt utsatt for tannkjøtt sykdommer og infeksjoner i munnhulen. Tannhelseteamet kan ofte være førstelinje i å avdekke sykdommen, hjelpe flere til å få stilt diagnosen og dermed få riktig behandling og informasjon.

Kilde: Den norske tannlegeforening

Antibiotika bekymringer

Antibiotikaresistens er i ferd med å bli verdens største helse-trussel. På Arendalsuka diskuterte eksperter hvilke grep som må tas for å snu utviklingen. Med multiresistente bakterier vil en urinveisinfeksjon potensielt være dødelig, og mange kompliserte kirurgiske inngrep kan ikke gjennomføres uten tilgang på antibiotika i etterkant.

Norge er et foregangsland på mange områder i kampen mot antibiotikaresistens, og det er laget en handlingsplan mot resistens, med et mål om å redusere bruken av antibiotika i Norge med 30 prosent innen 2020.

Sjokolade mot demens

Eldre som spiser sjokolade, reduserer risikoen for alzheimer og annen kognitiv svikt betydelig, viser forskning fra Portugal. At kakaoprodukter er gunstig for hjernen, er kjent, men det har ikke tidligere vært påvist en så klar helsefordel over lang tid.

– Det er en betydelig reduksjon i risiko, sier overlege dr. med. Håvard Bentsen ved Senter for Psykofarmakologi på Diakonhjemmet Sykehus i Oslo til NTB. Han er spesialist i psykiatri og klinisk farmakologi og forsker på hvordan kosthold påvirker hjernen. Det ikke skilt mellom mørk og lys sjokolade i undersøkelsen. Ifølge Bentsen styrker det funnene. @NTB

Misbruk av helseopplysninger

Datatilsynet frykter at helseopplysninger kan komme på avveie, dersom Helsedepartementets forslag om å gi flere yrkesgrupper tilgang til reseptopplysninger blir vedtatt. Endringene vil innebære økt tilgang til helseopplysninger, redusert kontroll, utvidet lagringstid av opplysninger og større risiko for uautorisert bruk, understreker tilsynet.

– Det mange ikke er klar over, er at hvis dette blir innført, kan for eksempel en tannlege eller optiker få en oversikt over at du har resept på beroligende midler på grunn av en tøff samlivskrise, eller da du fikk resept for p-piller eller potensfremmende midler, forklarer seniorrådgiver Grete Alhaug i Datatilsynet til NTB.

Råd om smittevern og hygiene

Som resultat av et møte mellom Den norske tannlegeforening, Helsedirektoratet, Folkehelseinstituttet og Odontologisk fakultet ved UiO blir det satt ned en arbeidsgruppe for å utarbeide råd til tannlegepraksis innen smittevern og hygiene.

Utgangspunktet for rådene vil være «Retningslinjer for smittevern ved de odontologiske læresteder i Norge», men de nye rådene vil bli utarbeidet og revi-

dert til å passe vanlig tannlegepraksis. Arbeidsgruppen koordineres av Folkehelseinstituttet. I tillegg vil Helsedirektoratet, NTF og samtlige tre fakulteter være representert. Målet er å etablere nasjonale faglige råd for smittevern i odontologisk praksis, og å sikre et kunnskapsbasert og effektivt infeksjonskontrollprogram.

Kilde: Den norske tannlegeforening

Barn på allergi-diett

En forskningsgruppe ved Oslo universitetssykehus er bekymret over at stadig flere foreldre setter barn på allergi-dietter uten at det er nødvendig. Professor og overlege ved Oslo universitetssykehus Karin Lødrup Carlsen advarer om at grunnløse allergi-dietter kan få helsemessige konsekvenser, skriver Aftenposten.

Antallet påviste matallergier vokser, det samme gjør også antakelsene. – Rundt regnet vil fem til åtte prosent av barn ha en matallergi, mens langt flere tror barna har det. Jeg tror det skyldes at matfølsomhet har fått mye oppmerksomhet i mediene, sier Carlsen. @NTB

TENKT AT DU VIL HJELPE?

BARE SYND DET
IKKE ER TANKEN
SOM TELLER

Foto: Jason van Brugten. Takk til våre samarbeidspartnere som gjør denne annonisen mulig.

Bezawit (9) bor i slummen i Etiopia. Hennes høyeste ønske er å gå på skole, men for at familien skal klare seg, er hun nødt til å arbeide store deler av dagen. Uten utdanning har Bezawit små sjanser til å komme seg ut av fattigdommen.

Det er ikke lett å forstå hvordan hun har det. Men du har kanskje tenkt på hvordan hun burde hatt det? Tenkt at du vil hjelpe?

Blir du Plan-fadder i dag, gir du barn som Bezawit en bedre framtid.

Send SMS FADDER til 03123 www.plan-norge.no

Plan
For og med barn

Tannhelse og kompetanse

Ved TAKO-senteret på Lovisenberg Diakonale Sykehus i Oslo bidrar tre tannhelsesekretærer aktivt til at folk med sjeldne diagnoser, medisinske risikopasienter og personer med diagnoser innen rus og psykiatri får den tannhelsehjelpen de trenger.

Av: Kristin Rosmo

Det utvides og bygges om ved Lovisenberg Diakonale Sykehus i Oslo. Utenfor råder et kaos av biler, skilt og avstengte områder. Men vel innenfor dørene hos TAKO-senteret i tredje etasje råder orden og en god ro blant imøtekommende ansatte på fargeglade behandlingsrom.

Behandlings- og kompetansesenter

TAKO står for «Tannhelse» og «Kompetanse», og senteret består av et nasjonalt kompetansesenter for oral helse ved sjeldne diagnoser, og en sykehustannklinikk som tar i mot medisinske risikopasienter og personer med diagnoser innen rus og psykiatri.

– Oral helse handler om å ha en så frisk munn som mulig og å kunne bruke munnen så godt som mulig, for eksempel til å spise med og til å kommunisere, sier avdelingsjef ved TAKO-senteret, Hilde Nordgarden.

Det å ha en sjelden diagnose medfører ofte at resten av tjenesteapparatet ikke har nok kunnskap om diagnosen eller den omsorgen som er nødvendig.

– For eksempel medfører enkelte sjeldne diagnoser økt infeksjonsrisiko. Det er ikke alltid slik at pasientene våre tenker på hvor viktig det er å fortelle tannhelsepersonell om økt risiko for infeksjon, resultatet kan bli for lite oppfølging i det ordinære tjenesteapparatet, sier Nordgarden.

Pasienter som har en alvorlig psykisk lidelse kombinert med rusavhengighet, får ofte ikke et godt nok tilbud, eller de kan ha vanskelig for å benytte seg av et ordinært tilbud, og trenger ifølge Nordgarden et tilpasset tannhelsetilbud fra personell med høy kompetanse, gode menneskekunnskaper og med evne til tverrfaglig samarbeid.

I tillegg til å drive med pasientbehandling bidrar TAKO-senteret i grunn- og etter-

De tre tannhelsesekretærene ved TAKO-senteret, fra v. Jeanette Hoel, Sarah Johanna Jakum og Sissel Abrahamsson, har alle sentrale og definerte oppgaver innenfor sine felt. Foto: Kristin Rosmo

utdanningen av tannpleiere og tannleger. De foreleser også ved store fagseminarer eller for mindre interessegrupper. Det er dessuten mulig å hospitere ved senteret, også for tannhelsesekretærer. De 27 ansatte ved senteret har ulik faglig bakgrunn, og det arbeides i tverrfaglige team. TAKO-gjengen består blant annet av tre engasjerte tannhelsesekretærer, som alle har sentrale og definerte oppgaver innenfor sine felt.

Journalisten i Tannhelsesekretæren møter de tre, Sarah Johanna Jakum, Jeanette Hoel og Sissel Abrahamsson, en travel sensommerdag innimellom pasientavtaler, maskinservice og møter.

Assisterer tannleger ved sjeldne diagnoser

Jakum startet som tannhelsesekretær ved TAKO-senteret i sommer, etter tidligere å ha jobbet i vikariatstillinger på et privat tannlegekontor og i den offentlige tannhelsetjenesten i Oslo kommune. Nå as-

sisterer hun tre team med tannleger som jobber med oral behandling av pasienter med sjeldne diagnoser.

– Jeg omskolerte meg til tannhelsesekretær for et år siden, etter å ha arbeidet mange år innen regnskap. Jeg er oppriktig interessert i tannhelse og får nå brukt mye mer av omsorgsmennesket i meg. At jeg liker detaljer og er nysgjerrig, tror jeg også er en fordel, og jeg føler jeg har fått drømmejobben, sier hun.

Avdelingen utreder og lager behandlingsplaner for barn og voksne med sjeldne diagnoser, og er et supple-

ment til lokale og regionale helsetjenester. I tillegg tilbyr de informasjon, rådgivning og kurs til fagpersoner som jobber med mennesker som har en sjelden diagnose og problemer med den orale helsen.

– Min arbeidsdag består i å assistere tannlegene, ta røntgenbilder, redigere og arbeide med sterilisering av utstyr. I tillegg har jeg en viktig oppgave i å ønske pasientene velkommen og gjøre dem avslappet og

trygge, slik at de får en god opplevelse hos tannlegen. Jeg er stolt og takknemlig over å få arbeide med så dyktige folk i tverrfaglige team, sier Jakum.

Humor og tunge skjebner

Tannhelsesekretær Sissel Abrahamsson arbeider som pasientkoordinatorer ved selve sykehustannklinikken. Hun inngår i et team som tilbyr tannhelsetjenester til pasienter som har en alvorlig psykisk lidelse kombinert med rusavhengighet.

– Jeg har en enorm interesse for denne pasientgruppen. Jeg har ikke har særskilt utdanning på dette feltet, men har arbeidet frivillig i rusmiljøet og har en genuin interesse for psykiatri. Det passer meg som type å få jobbe med denne pasientgruppen, jeg er nok en litt sånn « bryggesjauertype», sier Abrahamsson.

Hun tok utdanningen i 1977, den gang som tannlegeassistent, og inngikk i det aller første kullet som fikk sin tannhelsetutdanning ved en yrkesskole. Hun har nå 15 års yrkeserfaring ved TAKO-senteret og har tidligere jobbet i 21 år ved kirurgisk avdeling ved Det odontologiske fakultet ved Universitetet i Oslo. Abrahamsson sier det er knyttet mye ansvar til jobben.

» «Å jobbe her krever at man har litt 'elefanthud', ikke minst med tanke på hva vi får innsikt i av menneskeskjebner»

Sissel Abrahamsson

– I tillegg til ansvaret for inntak av nye pasienter gjennomfører jeg en samtale før tannlegen setter i gang. Jeg gjør ellers assistentoppgaver og har mye kontakt med annet helsepersonell, sier Abrahamsson.

Målet med behandlingen er å gi pasientene et tilrettelagt tilbud slik at den enkelte skal kunne ha en akseptabel oral helse. Det vil si ikke å ha smerter og betennelser i munnen, å kunne tygge tilfredsstillende og å kunne omgås sosialt uten at dårlig tannhelse er en hindring.

– Jeg liker veldig godt den litt røffe og direkte språkbruken denne pasientgruppen har, og jeg bruker veldig mye humor i jobben. Å jobbe her krever at man har litt «elefanthud», ikke minst med tanke på hva vi får innsikt i av menneskeskjebner. Denne jobben er veldig meningsfylt på mange plan, sier Abrahamsson.

Forsøksordning

Sykehustannklinikken har også en avdeling som driver en forsøksordning med tannhelsetjenester organisert i tverrfaglig miljø ved sykehus. Tannhelsesekretær Jeanette Hoel arbeider som pasientkoordinatorer i et team for oral behandling av medisinske risikopasienter, enten henviset fra sykehuset eller fra andre aktører der det er problematisk få gjennomført ordinær tannbehandling hos primærhelsetjenesten. Dette kan for eksempel være pasienter med hjertesvikt, kols eller ulike former for kreft.

– Forsøksordningen skal dokumentere behovet for sykehustannleger innen spesialhelsetjenesten, også når det gjelder forebyggende innsats, sier Hoel.

Hun har ti års erfaring som tannhelsesekretær og har jobbet både ved en privat klinikk for oral kirurgi og flere år ved TAKO-senterets avdeling for sjeldne diagnoser. For noen år siden tok hun en liten pause fra tannhelsebransjen og har inntil nylig jobbet med organisasjonsarbeid innenfor psykisk helse.

– Jeg har erfart hvor viktig det er å forebygge orale problemer når man for eksempel har fått en kreftdiagnose, og mener at det generelt er stor mangel på oppfølging og råd om tannhelse når ulike sykdommer rammer, sier Hoel.

Hun sier arbeidet med forsøksordningen er spennende, og at arbeidsoppgavene i hovedsak er å koordinere pasientbehandlingen og assistere tannlegene.

– Det hender også at vi på sykehustannklinikken arbeider med pasienter som er lagt i narkose. Det krever en annen form for assistering, og det er en interessant erfaring å få. Bruk av lystgass er heller ikke helt uvanlig, og da må vi være særlig aktsomme med hensyn til ro rundt pasienten og minne pasienten om å puste med nesen, sier Hoel.

Tillit og faglig påfyll

En viktig oppgave for de tre tannhelsesekretærene er å ta imot pasienter og skape et miljø for trygghet, ro og god dialog.

– Det er interessant å jobbe i et sykemiljø. Det gir oss stor variasjon, faglige utfordringer og muligheter for å bruke god tid med pasientene, sier Abrahamsson.

Trekløveret skryter av arbeidsmiljøet ved

TAKO-senteret, selv om de innrømmer at det kan være enkelte belastende arbeidsstillinger og mye ståing og gåing på jobben. De er alle tre bevisst på hvordan de bruker kroppen, har stoler å sette seg ned på når de skal arbeide konsentrert, og har ellers stor frihet og kan bevege seg mye.

– Lovisenberg Diakonale Sykehus er opptatt av helsen til sine ansatte og har flere tilbud om fysisk aktivitet for at vi skal ivareta helsen vår best mulig, sier Jakum.

Hun opplever at de som tannhelsesekretærer blir vist stor tillit på jobben. De merker lite til profesjonskamper mellom yrkesgruppene og opplever at alle ønsker å dele ny kunnskap med kollegaene sine, uavhengig av den enkeltes bakgrunn. – Vi er heldige og får mange kurs og mye faglig påfyll. Lovisenberg Diakonale Sykehus er veldig opptatt av faglig utvikling, og det er et stort privilegium å få lov til å jobbe i et slikt miljø, sier Jakum.

Det å ha en sjelden diagnose medfører ofte at resten av tjenesteapparatet ikke har nok kunnskap om diagnosen eller den omsorgen som er nødvendig. Foto: Kristin Rosmo

TAKO-senteret

Nasjonalt kompetansesenter for oral helse ved sjeldne diagnoser
Sykehustannklinikk for medisinske risikopasienter og personer med diagnoser innen rus og psykiatri
Lokalisert ved Lovisenberg Diakonale Sykehus i Oslo
Sykehusets kjerneverdier er nestekjærlighet og kvalitet, og skal gi gode og likeverdige helsetjenester til befolkningen sykehuset betjener.

Kilde: Lovisenberg Diakonale Sykehus (lds.no)

Mulig teambuilding i nytt universitetsbygg

Odontologisk fakultet ved Universitetet i Oslo planlegger nytt undervisningsbygg, og leder for Tannhelsesekretærenes Forbund (ThsF), Gerd Bang-Johansen, ønsker plass til sekretærene sammen med tannleger og tannpleiere. Universitetsledelsen er ikke avvisende.

Av: Bente Bolstad

Bang-Johansen sier at det nye fakultetsbygget kan være en god anledning til å samle utdanningen av alle yrkesgruppene i tannhelseteamet og viser til Danmark, der tannleger, tannpleiere og tannhelsesekretærer utdannes som et tannhelseteam, på Universitetet i Århus.

Tilbake til fakultetet

Videregående skole opplever stort frafall fra utdanningen, og forbundet ønsker ifølge Bang-Johansen derfor utdanningen tilbake til fakultetet. Før Reform 94 var utdanningen av tannhelsesekretærene på fakultetet og i et fellesskap med de andre faggruppene i tannhelseteamet.

– Tannhelsesekretærene som utdannet seg på fakultetet er attraktive, og de fleste har blitt i yrket gjennom hele arbeidslivet. Det er kostbart for samfunnet å utdanne mange som ikke blir i yrket, og vi opplever at fagmiljøene ønsker seg en bredere kompetanse enn hva videregående skoler er i stand til å levere, sier hun.

Bang-Johansen håper sentrale politikere vil være fremtidsrettede og flytte utdanningen tilbake til fakultetet der den etter

hennes mening hører hjemme.

– Det nye bygget som nå planlegges, gir politikerne en anledning til å realisere dette. Filosofien til Universitetet i Århus er at i et felles tannhelseteam vil utdanningen raskt kunne endres når behovene i samfunnet endrer seg. Dette tror vi er veien å gå, men det må en politisk vilje til for å lykkes, sier hun.

Lederen av ThsF mener utdanningen av tannhelsesekretærer må ut av videregående skole, og føres over til en ettårig høgskoleutdanning.

– Det forutsetter at studentene har studiekompetanse fra videregående skole. Tannhelsesekretærene vil ved en slik løsning være eldre og vil kunne ta et mer bevisst yrkesvalg. Når de også læres opp i et fagmiljø sammen med tannleger og tannpleiere, vil sannsynligheten for at de blir i yrket være vesentlig større. Jeg er også overbevist om at tannhelsetjenesten vil ha stor nytte av at tannhelsesekretærer og tannleger har erfaring fra samarbeid når de kommer ut i arbeidslivet, sier Bang-Johansen.

Samfunnsutviklingen endres, og utdanningen av vår faggruppe må endres i takt med utviklingen. Utdanningen hører ifølge Gerd Bang-Johansen hjemme på fakultetet i en mulig ettårig høgskoleutdanning.

Tannleger i dyp konsentrasjon på odontologisk institutt, foto: Universitetet i Oslo.

Positiv innstilling fra ledelsen ved universitetet

I slutten av mars bestemte regjeringen at Odontologisk fakultet ved Universitetet i Oslo skal flytte til Gaustad, og planleggingen er allerede i gang. Leder for fakultetet, dekan Pål Barkvoll, gleder seg til å ta fatt på arbeidet med nytt bygg. Det gamle bygget, som er fra 1968, ble bygget i en tid da stolene sto tett i store saler.

Dagens bygg tilfredsstillter ifølge Barkvoll ikke dagens behov for personvern for den enkelte pasient. Bygget har blitt pusset opp, men blant annet endrede brannforskrifter har spist av plassen man trenger for å drifte fakultetet. Han ser for seg et mer romslig bygg, tilpasset fremtiden, og den nye fakultetsbygningen vil bli plassert ved siden av Ferdighetscenteret på Gaustad som ble åpnet i 2013. Ferdighetscenteret er et sted hvor medisinstudenter ved Universitetet i Oslo kan øve og får opplæring i praktiske ferdigheter

gjennom hele studiet. Det nye odontologibygget er også nært til Oslo universitetssykehus på Rikshospitalet.

– Dette er positivt og vil gjøre samarbeidet med disse enklere, sier han.

Utelukker ikke tannhelsesekretærene

– Kan utdanningen av tannhelsesekretærene få plass i et nytt bygg?

– Ingenting kan utelukkes. Men det er problematisk for et universitet å overta en utdanning på videregående nivå. Jeg kan i stedet se for meg praksisplasser og voksenopplæringskurs, sier Barkvoll.

Samtidig er han bekymret for dagens kvalitet på tannhelsesekretæruddanningen.

– I Sverige har denne utdanningen høyere status, det samme har den i Tyskland. Dette må vi lære av. Dessverre er tannhelsesekretæruddanningen, sammen med helsesekretæruddanningen, her hjemme blitt lite populære blant de unge. De får dermed også de svakeste studentene.

Dette bekymrer, sier Barkvoll.

Må avklares politisk

Å samle hele tannhelseteamet i det nye fakultetet forutsetter en solid politisk innsats. Finansieringen av universitetsstudier skjer på grunnlag av avlagte universitetsgrader.

– Vi vil gjerne drifte en tannhelsesekretæruddanning dersom det er politisk vilje til å gjøre det, og økonomien blir lagt til rette, sier Barkvoll.

Dekan ved Odontologisk fakultet ved Universitetet i Oslo, Pål Barkvoll, er bekymret for kvaliteten på tannhelsesekretæruddanningen.

Forebygging av periodontitt

Det er kun i Skandinavia amalgam er forbudt, mens det fortsatt benyttes i resten av verden. Under årets World Dental Federations (FDI) kongress i Polen skal fjerning eller utfasing av kvikksølv diskuteres.

Av: Kristin Aksnes

Et forbud mot kvikksølv bør være et viktig tema for de aller fleste land, ikke minst i tannhelsesammenheng. Kvikksølvholdig amalgam er antakeligvis fremdeles et av verdens mest brukte tannfyllingsmaterialer, og det er bare i Norge, Sverige og Danmark det er forbudt.

Norsk ledelse

FDI spiller en viktig rolle i informasjonen og diskusjonen rundt dette temaet. Her er FDI's vitenskapskomité (Science

Committee) drivkraften, og komiteen er ledet av den norske tannlegen Harry-Sam Selikowitz.

– Hva er vitenskapskomiteens viktigste oppgaver i tiden fremover?
– Det er å viderefremme kunnskap til FDI sentralt og til de nasjonale tannlegeforeningene. Komiteen har sju medlemmer som kommer fra hele verden: I tillegg til meg selv har vi en nestleder fra England, de andre medlemmene kommer

fra Frankrike, USA, Tyskland, Japan og Costa Rica. I tillegg er det representanter fra The International Association for Dental Research (IADR), fra International Organization for Standardization (ISO) og fra Verdens helseorganisasjon (WHO). Vi har en jevn og hyppig møtevirksomhet og et godt sekretariat som støtte i Genève, sier Harry-Sam Selikowitz.

Science Committee er en av fem komiteer i FDI. De andre er: Dental Practice Committee, Education Committee, Membership Liaison and Support Committee og Public Health Committee.

Globalt periodontittprosjekt

Vitenskapskomiteen har mange løpende prosjekter, men et av de to største er ifølge Selikowitz et globalt periodontittprosjekt,

som er i startfasen. Her er det et såkalt task team som skal styre prosjektet, og hvor alle lederne av komiteene og presidenten i FDI er medlemmer.

– Vitenskapskomiteen har som sin første oppgave å lage en litteraturstudie for å sammenfatte forskningen på området og hvor vi står i dag: Hva har vært effektivt og hva har ikke virket når det gjelder forebygging av periodontitt? Dette prosjektet handler ikke om hvordan man skal behandle periodontitt, men om hvordan man skal forebygge. Utgangspunktet er at periodontitt ifølge WHO er en av verdens mest vanlige sykdommer. Derfor har FDI tatt tak i det og startet et globalt prosjekt som vil arbeide for å forebygge periodontitt på verdensbasis, sier Selikowitz.

Minamata-konvensjonen

Minamata-konvensjonen handler ifølge Selikowitz om kvikksølv og er viktig for vitenskapskomiteen selv om det ikke er så aktuelt for Norge.

– Konvensjonen går ut på at i prinsippet skal all bruk av kvikksølv fjernes. Det er kvikksølv i termometere, i batterier, man bruker kvikksølv for å utvinne gull i gullgruver, og det er kvikksølv i amalgam, sier Selikowitz.

Amalgambruk fases ned – ikke ut

Selikowitz representerte nylig FDI på et møte i Jordan om Minamata-konvensjonen.

– I Norge, Sverige og Danmark er amalgam forbudt, men i hele resten av verden brukes amalgam fremdeles. Dette har to årsaker: Det er sterkest i den forstand at det holder lengst, og er billigst, altså billigere enn andre materialer. Dette møtet var et FN-møte, i regi av United Nations Environmental Programme (UNEP) og det siste før Minamata-konvensjonen trer i kraft, sier han.

Først skal FNs medlemsland ifølge Selikowitz signere konvensjonen, deretter skal den ratifiseres.

– Det var en stor norsk delegasjon på seks–sju stykker til stede, der jeg representerte FDI, som er en NGO (Non Governmental Organization), det vil si at vi har talerett, men ikke stemmerett. Poenget for FDI som samarbeider med WHO, er at kvikksølv i amalgam skal

fases ned (phase down) ikke fases ut (phase out). Dette er en viktig distinksjon, og det er det eneste unntaket i konvensjonen. Grunnen til at vi har lyktes i å få dette unntaket, er at vi trenger tid til å forebygge sykdom, det vil si karies, og vi må forske mer på gode nok materialer som kan være alternativer til amalgam. Dette ble nevnt spesielt i konvensjonspapirene og er viktig fordi konvensjonen er et legalt dokument, sier Selikowitz.

Han sier at landene tar dette svært alvorlig. For eksempel vil India fase ut amalgam innen 2020, mens Bangladesh vil fase ut amalgam hos sine militære styrker i år.

– Om dette vet jeg jo ikke. Inntil for tre fire uker siden var det altså omtrent 24 land som hadde ratifisert avtalen. Når 50 land har ratifisert, trer den i kraft 90 dager senere. Man tror at EU går inn en bloc, slik at avtalen vil tre i kraft i løpet av året, sier Selikowitz.

Hovedinntrykket er ifølge Selikowitz er at de nasjonale tannlegeforeningene rundt omkring i verden ikke er klar over alvoret i konsekvensene av Minamata-konvensjonen.

– Derfor er det viktig for FDI å gjøre de nasjonale tannlegeforeningene klar over konsekvensene av Minamata-konvensjonen når det gjelder bruken av amalgam, sier han.

Ingen kunnskap

Ifølge Selikowitz er ikke temaet for den norske, svenske og danske delegasjonen like interessant lenger.

– Alle er imidlertid veldig interesserte i å snakke med den norske delegasjonen for

å høre om hvordan det har gått. Men her må vi si at det dessverre ikke finnes rapporter, ingen evaluering, ingen kunnskap om hva som skjedde da man gjorde det her i Norge, sier han.

Dentale materialer

Selikowitz sier han er forbauset over at ikke FDI hatt noen gruppe som har sett nærmere på dentale materialer.

– Vitenskapskomiteen har derfor fått i oppgave å utarbeide mandatet og betingelsene for en slik gruppe og foreslå medlemmer. Den nye komiteen skal rapportere til oss, og lederen for denne nye komiteen er medlem av vitenskapskomiteen. Den nye lederen heter Reinhard Hickel og er professor i dentale materialer i Tyskland. Jeg er også glad for at Jon E. Dahl, direktør i Nordisk institutt for dentale materialer (NIOM) og spesialist i dentale materialer, har sagt ja til å delta. Første møte er i juli, og arbeidet er i full gang, sier Selikowitz.

IADR

The International Association for Dental Research (IADR) organiserer over 10 000 forskere og ansatte innenfor tannhelsefeltet.

– IADR er ganske tungt representert i FDI, der de også sitter i vitenskaps-

FDI 2017 og 2018

Årets FDI-konferanse foregår i Poznan i Polen. I 2017 er Madrid valgt som vertsby, og i 2018 blir det Buenos Aires.

komiteen med stemmerett. Noen av oss lurte på hvorfor FDI ikke er representert på IADR-møtene på samme måte, og i juni reiste jeg til IADR-møte i Seoul i Sør-Korea, for å snakke om et videre samarbeid mellom disse to store globale tannlegeorganisasjonene, sier Selikowitz.

Årets FDI-kongress i Poznan

På årets FDI-møte i Poznan i Polen skal World Oral Health Forum ifølge Selikowitz handle om Translational research.

– Det man gjør, er å overføre forskningen til praktisk utøvelse. IADR har startet et

nytt tidsskrift som heter JDR Clinical & Translational Research med Jocelyn Feine som redaktør. Dette tidsskriftet handler om det samme. På World Oral Health Forum bruker vi Minamata-konvensjonen som eksempel i translational research. Vi bruker dette til å overføre kunnskap om alternativer til amalgam og forebygging. Forskning på alternativer til amalgam og forebygging av karies, og forskningen på alternative dentale materialer kan overføres til praktisk handling for tannleger, sier Selikowitz.

Han sier de under kongressen i Poznan vil vedta fire politiske uttalelser som vil handle om:

Tannbehandling for mennesker med funksjonshemming eller Oral health and dental care for people with disabilities. Evidence based dentistry.

Sports dentistry, som ikke bare er munnbeskyttere eller ødelagte tenner, men som også vil handle om energidrikker, sukker og generell helse som kan ha odontologiske komplikasjoner.

The grey market vil handle om det såkalte gråmarkedet. Det vil si: mange kollegaer

Tannlege Harry-Sam Selikowitz er leder for FDIs vitenskapskomite. Foto: Kristin Aksnes

bestiller varer på nett, men vet vi egentlig hva vi får? Vi må tenke på pasientene våre, og hvordan vet vi at det vi bestiller, er i orden?

Det skal ifølge Selikowitz også være en ISO-sesjon som skal handle om standarder på implantater.

– I tillegg til dette skal vi starte noe nytt: I stedet for å lage policy statements skal vi begynne med scientific updates, hvor vitenskapskomiteen tar for seg et emne og skriver om det. Det kan for eksempel være nanomaterialer, eller genetikk – emner som blir mer og mer aktuelle, sier Selikowitz.

Dette intervjuet har tidligere vært publisert i tidsskriftet til Den norske tannlegeforening, Tidende.

Referanse

Aubrey Sheiham, David M. Williams, Robert J. Weyant, Michael Glick, Sudeshni Naidoo, Jean-Luc Eiselé, Harry-Sam Selikowitz. Billions with oral disease: A global health crisis – a call to action. JADA. 2015; 146: 861–4.

Minamata-konvensjonen

Konvensjonen om kvikksølv ble vedtatt 10. oktober 2013, og Norge var blant de landene som signerte avtalen. Ti år tidligere foreslo Norge og Sveits en bindende avtale, som det først var betydelig motstand mot, men det lyktes å starte formelle forhandlinger i 2010.

Avtalen regulerer utslipp fra gruvedrift, industri og prosesser, produkter og avfallsbehandling. Et særlig problem ligger i kvikksølvutslipp fra småskalagullgraving, som er den største enkeltkilden. Et forbud mot bruk av kvikksølvholdig amalgam trådte i kraft i Norge 1. januar 2008.

Innføringen av amalgamforbudet i Norge

Forbudet kom så å si uten forvarsel fra Miljødepartementet: Tannlegeforeningen fikk en e-post 23. desember 2007 om at amalgamforbudet ville tre i kraft fra 1. januar 2008, ifølge generalsekretær i NTF, Morten Rolstad. Etter denne datoen sluttet alt salg av amalgam, uten at det skjedde noen form for evaluering eller rapportskrivning fra helsemyndighetenes side.

Salget stoppet over natten, og tannlegene måtte selv finne ut hvordan de ville løse situasjonen. Det mest brukte fyllingsmaterialet forsvant, og det har fremdeles ikke vært mye forskning på alternativene.

Anestesikurs for tannhelsesekretærer

Tannlege og lege Sigurd Svalestad skal i slutten av oktober holde kurs i anestesi for tannhelsesekretærer. Leder for ThsF, Gerd Bang-Johansen, sier det er forbundet som står som arrangør, og at kurset er med på å heve kunnskapsnivået og status for yrkesgruppen.

Av: Trygve Bergsland

Bang-Johansen sier kurset arrangeres over tre dager.

– Det er stor interesse for kurset både blant våre medlemmer og tannlegene. Svalestad har tidligere holdt disse kursene i regi av Tannlegeforeningen, men når de ikke lenger vil tilby kurset til tannhelsesekretærene, har vi i ThsF valgt å videreføre dette tilbudet, sier hun.

Må kunne dokumentere praksis

Svalestad er spesialist i medisinsk radiologi og til daglig overlege på Haukeland universitetssykehus i Bergen. Han sier det er fornuftig å delegere enkelte av oppgavene tannlegene tradisjonelt har utført, til tannhelsesekretærene.

– Deltakerne må ikke nødvendigvis ha mer forkunnskaper enn hva de har til-

Svalestad sier det er viktig at de som går kurset, er interessert og praktiserer mye anestesi i etterkant.

Kursleder beskriver ulike infiltrasjonsteknikker slik at elevene etter avsluttet kurs skal være teoretisk i stand til sette bedøvelse hvor som helst i munnen.

egnet seg i utdanningen sin, men det er viktig at de som går kurset, er interessert og praktiserer mye anestesi i etterkant, sier Svalestad.

Svalestad understreker at kurset ikke gir en offentlig godkjennelse, men en større trygghet for tannlegen som delegerer jobben, og pasienten som er inne til behandling.

– På mine kurs sender jeg ut et kompendium på 90 sider i forkant slik at kursdeltakerne har lest igjennom innholdet før de kommer, og de beholder kompendiet etter kurset slik at det er lett å slå opp og lese mer senere.

Bang-Johansen sier tannhelsesekretærene må kunne dokumentere 20 anestesi-behandlinger i løpet av en seks måneders periode etter kurset.

– Jeg vil anbefale alle tannhelsesekretærer som får anledning til å praktisere anestesi, å ta dette kurset. Når tannhelsesekretæren kan anestesi, gjør det tannlegen mer effektiv og han kan behandle flere pasienter samtidig. Jobben blir mer interessant for tannhelsesekretærene, tannlegen blir mer effektiv, klinikken tjener mer penger, og flere pasienter får raskere behandling, sier hun.

Tannleger står fritt til å delegerer oppgaver

Lederen i ThsF tror det er mer vanlig i private klinikker at tannhelsesekretærer setter anestesi, men ser ingenting i veien for at offentlige klinikker ikke skal gjøre det samme.

– Det er viktig at alle i tannhelseteamet utvikler seg og lærer nye ting, samtidig er det tannlegen som delegerer oppgavene som til enhver tid er ansvarlig. Jeg har registrert at Tannlegeforeningen skaper usikkerhet om lovligheten av å delegerer slike oppgaver, en usikkerhet det ikke på noen måte er dekning for i lovverket, sier Bang-Johansen.

Leder for juridisk avdeling i Parat og advokat, Anders Lindstrøm, bekrefter at det ikke er noen lovmessige hindringer

for tannleger som ønsker å delegerer denne type oppgaver til tannhelsesekretærene.

– I henhold til lovverket kan enhver tannlege delegerer både anestesi- og andre oppgaver til tannhelsesekretærene. Opplæring og oppfølging er imidlertid viktig, da den som delegerer oppgavene, er ansvarlig for arbeidet som utføres, sier Lindstrøm

Smertefri behandling

Smertefri behandling beskrives i kompendiet til Svalestad som den enkeltfaktoren som betyr mest for pasienten med hensyn til om besøket hos tannlegen eller tannpleieren oppleves vellykket.

– At tannbehandling kan gjøres smertefritt, medvirker til at pasientene lettere aksepterer nødvendig behandling, samtidig som behandleren kan arbeide under rolige og konsentrerte omgivelser. Fornøyde pasienter øker også jobbtilfredsheten til tannhelsepersonellet, skriver han.

Kurset «Lokalanestesi for tannpleiere og tannhelsesekretærer» skal gi nødvendig teoretisk grunnlag for å kunne gi infiltrasjonsanestesi, en form for anestesi som ligger lenger unna sentralnervesystemet og som gir potensielt lavere risiko, sammenliknet med ledningsanestesi som ikke omfattes av kurset.

– For at elevene skal kunne forstå hvordan lokalanestesimidler forhindrer smerteoverføringsprosessen, innledes kompendiet med et kapittel om hvordan smerte oppstår og ledes gjennom nervene. Deretter forklares lokalanestetikas virkningsmekanisme før det anatomiske grunnlaget gjennomgås, noe som er nødvendig for å gi lokalanestesi på rett sted.

Kompendiet beskriver også ulike infiltrasjonsteknikker slik at elevene etter avsluttet kurs skal være teoretisk i stand til sette bedøvelse hvor som helst i munnen.

Etter at lokalanestesen er satt, begynner løsningen å fordeles ut i vevet i alle retninger. Noe mot nerven, men ifølge kompendiet vil en betydelig del også trekke bort fra nerven. Av dette tas noe opp av omkringliggende muskler og fett, noe forтын-

nes av væsken i vevet, og noe tas opp og transporteres bort av blodkar i området.

– Alle disse faktorene er med på å redusere mengden lokalanestesi i området i nærheten av nerven, og konsentrasjonen av lokalanestesi utenfor nerven reduseres stadig etter som tiden går, først å fremst ved at lokalanestesen tas opp av blodbanen og transporteres bort fra området.

Elevene på kurset går igjennom hvordan de beregner maksimaldoser ut fra pasientens vekt.

– Maksimaldosene som er angitt for de ulike lokalanestesimidlene, er beregnet ut fra en voksen person på 70 kilo og angir mengden av et preparat hvor de fleste friske, voksne personer med denne vekten vil begynne å få symptomer på overdosering.

Det vil alltid finnes noen få som får symptomer av en lavere dose, og noen få som

ikke får symptomer før man gir en høyere dose enn det som er angitt som maksimaldose.

– Som en hovedregel bør man alltid redusere maksimaldosene for eldre og medisinsk kompromitterte pasienter. Deltakerne på kurset lærer også hvordan de skal beregne maksimaldoser for barn.

Anatomikunnskaper

Deltakerne får en god oversikt over anatomien i ansiktet og munnhulen gjennom kurset slik at de kan administrere lokalanestesi på en trygg, effektiv og skånsom måte.

– Gode anatomikunnskaper er en forutsetning for å forstå hvor lokalanestesen må settes for å bedøve ulike områder i munnen, ifølge Svalestad.

Riktig bruk av og skånsom administrering av lokalanestesi mener Svalestad kanskje er den faktoren som betyr mest for pasi-

enten med hensyn til om behandlingen hos tannlegen eller tannhelsesekretæren oppleves vellykket.

Komplikasjoner

I odontologisk sammenheng settes det hver dag to–tre millioner anestesidoser rundt om i verden, i tillegg kommer all lokalanesibruk i medisinsk sammenheng – Rapporterte komplikasjoner er allikevel sjeldne, og lokalanesetika er svært trygt når medikamenter brukes riktig.

Alle medikamenter kan gi uønskede virkninger, og alle prosedyrer er forbundet med større eller mindre risiko.

– Det er viktig at alt personell som administrerer lokalanesetika, kjenner til de potensielle komplikasjonene som kan oppstå, hvordan risikoen for slike kan minimeres, og hvordan man skal gå frem om komplikasjoner allikevel skulle oppstå. Den aller vanligste komplikasjonen er

et kortvarig bevissthetstap (besvimelse) utløst av en sterkt psykisk eller fysisk stimulus. I tannbehandlingssammenheng er den utløsende faktoren som oftest et psykisk ubehag knyttet til frykt eller forventninger om smerte, ifølge Svalestad.

Medisinske risikopasienter

Tannhelsepersonell kommer i økende grad i kontakt med pasienter med alvorlige sykdommer. For å forhindre komplikasjoner i forbindelse med administrasjon av lokalanestesi er det derfor viktig å på forhånd identifisere hvilke pasienter som har økt risiko for komplikasjoner, slik at forholdsregler kan tas. Det gjøres best ved en grundig gjennomgang der både helsestatus og medikamentbruk gjennomgås. Om pasienten beskriver symptomer, sykdommer eller medikamentbruk man er usikker på, anbefaler Svalestad å ta kontakt med pasientens behandlende lege og søke råd der.

All pensjon på én konto

Tenk om du kun hadde én pensjonskonto der du samlet opp pengene du skal leve av som pensjonist, og som følger deg hele livet, helt uavhengig av hvem som er arbeidsgiver. Det er en ønskedrøm som ikke helt vil kunne oppfylles, men kanskje et stykke på vei.

Av Andreas Moen, advokat og pensjonsekspert i Parat

Norsk Industri, Fellesforbundet og Parat har presentert hver sin rapport, der felles pensjonskonto i privat sektor er utredet.

Utfordringer i dagens innskuddspensjon Pensjonskonto handler ikke om hvor mye pensjon man skal få innbetalt fra sin arbeidsgiver, men om å løse noen av de utfordringene til kostnader og fragmentert pensjonssparing som ligger i dagens innskuddspensjonsordninger.

De aller fleste arbeidstakere i privat sektor har i dag innskuddspensjon gjennom sin arbeidsgiver. Dette fungerer slik at arbeidsgiver fastsetter et innskudd på mellom to og sju prosent av lønn (mer til høytlønte) som betales til en pensjonsleverandør som arbeidsgiveren har inngått avtale med, og hver enkelt arbeidsgiver har sin egen innskuddsordning.

Så lenge du er i ordningen, er det arbeidsgiver som betaler kostnadene til pensjonsleverandøren for å forvalte

pengene. Arbeidsgiver velger om pengene skal forvaltes kollektivt for alle av pensjonsleverandøren, eller om det skal tilbys investeringsvalg for den enkelte. Når du bytter jobb eller pensjonerer deg, får du med deg et såkalt pensjonskapitalbevis. Dette kan kalles en form for aksjekonto som du får tilgang til fra du fyller 62 år, da du kan begynne å ta ut pengene gradvis over et bestemt antall år. Da er det du selv som må betale kostnadene til administrasjon og forvaltning, normalt til langt høyere priser enn din arbeidsgiver måtte betale.

Hva du til slutt får i pensjon, avhenger av hva dine arbeidsgivere har innbetalt, hvilken avkastning du har fått, og hvor mye penger som er gått bort til forvaltning underveis.

I dagens innskuddspensjon er situasjonen altså at arbeidsgiver bestemmer hvor pengene skal plasseres, og rammene for hvordan de skal forvaltes, mens det er arbeidstaker som har all risikoen for avkastningen. Det er ikke mulig å flytte pensjon mellom arbeidsgivere, og tidligere opptjente rettigheter er kostbare å forvalte. I tillegg er reglene slik at ansettelses kortere enn tolv måneder og stillingsprosjenter under 20 prosent ikke gir opptjening. Det er også valgfritt for arbeidsgiver om du

Aktuar i Actecan Sissel Rødevand har skrevet rapporten om fremtidig pensjon på oppdrag fra Parat. Foto: Trygve Bergslund.

skal få pensjon først for lønn over 1 G (92 576 kroner per i dag).

Hva kan pensjonskonto løse?

Pensjonskonto for innskuddspensjon vil gjøre det enklere å få oversikt over ens opptjente rettigheter fra innskuddspensjon. Arbeidstakere med mange arbeidsforhold vil kun forholde seg til én konto, noe som gir bedre oversikt og lavere administrasjonsgebyrer. Pensjonskonto ville kanskje også gjøre det vanskeligere å begrunne hvorfor korte arbeidsforhold og lønn fra første krone ikke skal gi pensjonsopptjening. Dessuten ville det være lettere å åpne for at den enkelte selv kunne velge å fylle på med noe ekstra.

Lang og komplisert vei til mål

Det er en lang vei å gå dersom pensjonskonto skal bli en realitet. Først og fremst må det en rekke lovendringer på plass, og arbeidstakerorganisasjonene må bli enige med arbeidsgiverne. Utfordringen for fagforeningene vil deretter bli å tilby sine medlemmer en trygg havn for pensjonskontoen, med effektiv og billig forvaltning av pensjonskontoen.

Dersom denne utfordringen løses riktig, kan fagforeningene med sine mange medlemmer enten presse frem større konkurranse og billigere forvaltning hos dagens pensjonsleverandører, eller rett og slett samle pengene i en fellespensjonskasse der volumet etter hvert vil føre til svært lave kostnader for den enkelte. I dag kan i verste fall mer enn en tredel av de fremtidige pensjonspengene bli borte i ulike kostnader.

Rapport om fremtidig pensjon

Actecan er et konsulentselskap som tilbyr utredninger, analyser og strategisk rådgivning innen forsikring og pensjon. I forkant av frontfagoppgjøret utarbeidet selskapet en rapport på oppdrag fra Parat som er aktuell for tannhelsesekretærforbundets medlemmer.

Av: Trygve Bergsland

I innledningen skriver Actecan at det i utgangspunktet ikke er mulig å lage en enhetlig pensjonskonto både for offentlig tjenestepensjon, ytelsesbaserte pensjoner, hybridbasert pensjon og innskuddspensjon. Det er derfor lagt til grunn at diskusjonen dreier seg om én pensjonskonto basert på innskuddsbasert pensjon. Privat pensjonssparing kan også inngå i pensjonskontoen.

Ifølge Actecan må det gjøres endringer i pensjonslovene for å kunne gjennomføre ideen med én pensjonskonto for hver enkelt. Videre må det gjøres en rekke praktiske tilpasninger både hos pensjonsleverandørene og arbeidsgiverne. Videre er de i rapporten opptatt av hvordan kostnadene knyttet til pensjonskontoen skal belastes. Én løsning er at arbeidsgiver betaler inn høyere innskudd enn i dag for å dekke kostnadene, mens kostnadene blir trukket direkte fra pensjonskapitalen på pensjonskontoen. For at arbeidstakerne ikke skal tape på en slik ordning, må det må forutsettes at innbetaling til dekning av omkostninger til pensjonskapitalen kommer på toppen av de maksimale innskuddsgrensene.

Dersom det blir mulig å knytte også uføre- og etterlattedekninger til en slik konto, vil det ifølge Actecan kunne åpne for større kontinuitet også i disse dekningene ved skifte av arbeidsgiver.

Siden stadig flere av uføre- og etterlattedekninger i dag er avhengig av at arbeidstakeren er i et kontinuerlig arbeidsforhold, vil helseforverring kunne påvirke hvorvidt en nyansatt får disse dekningene. Ved håndtering av risikodekning innenfor samme pensjon vil det ifølge rapporten ikke behøve å bety noe hvorvidt arbeidstakeren skifter arbeidsgiver eller ikke.

Færre jobber og flere midlertidig ansatt

Ett år etter at regjeringen gjorde det lettere å ansette midlertidig, viser SSB-tall at endringene ikke har ikke ført til at flere har kommet i arbeid, men at antallet midlertidig ansatte har økt. Parat-leder Hans-Erik Skjæggerud sier det er dette de advarte regjeringen mot.

Av: Lill Fischer

Statsminister Erna Solberg (H) mente i 2014 det var helt nødvendig å endre arbeidsmiljøloven for å myke opp deler av arbeidslivet.

– Ikke minst gjelder dette dem som i dag har utfordringer med å komme inn i arbeidslivet. De trenger en litt lavere terskel inn, uttalte hun på YS-konferansen i midten av oktober 2014.

Antall midlertidige har økt

Status etter at loven ble endret, er ifølge tall fra arbeidskraftundersøkelsen til Statistisk sentralbyrå (SSB) at antallet midlertidig ansatte i Norge har økt fra i underkant av 8 prosent til 8,8 prosent andre kvartal i år, noe som tilsvarer en økning på 19 000 personer. Det er nå 218 000 midlertidig ansatte i norske virksomheter. Flest midlertidig ansatte er det ifølge SSB i personlig tjenesteyting samt overnattings- og serveringsvirksomhet med henholdsvis 17 og 14 prosent.

En samlet fagbevegelse advarte regjeringen mot å øke adgangen til å ansette midlertidig, og Parat-lederen mener tallene fra SSB viser at fagbevegelsen hadde rett da de advarte mot endringene, og sier at den økte adgangen til å ansette midlertidig undergraver hovedregelen om fast ansettelse i norsk arbeidsliv.

– Vi får ikke flere i arbeid av å ansette midlertidig, det viser tallene fra SSB. Men flere arbeidstakere får midlertidige ansettelser med den usikkerheten som følger med, sier Skjæggerud.

Ungdomsledigheten har økt

Fra andre kvartal 2015 til andre kvartal 2016 var det en nedgang på hele 22 000 sysselsatte i aldersgruppen 15–24 år. Nedgangen kom i hovedsak blant sysselsatte på heltid. Samtidig oppgir flere i denne aldersgruppen at de er under utdanning. Nedgangen i sysselsettingen blant de unge er på 2,9 prosentpoeng ifølge SSB, mens til sammenligning er nedgangen i sysselsettingen for aldersgruppen 15–74 år i samme perioden 16 000 personer, noe som tilsvarer 1 prosentpoeng.

Leder i Parat UNG, Idar Gundersen, mener tallene er urovekkende.

– Det at så mange unge står utenfor arbeidslivet, er et stort tap for det norske arbeidslivet. En nedgang i sysselsettingen blant unge på 2,9 prosentpoeng er altfor høyt, sier Gundersen.

Han sier større adgang til å ansette midlertidig ikke har fungert spesielt godt. – Det arbeidstakerorganisasjonene advarte mot, er nå blitt en realitet. Midlertidige ansettelser har ført til at flere arbeidstakere har kommet i en mer usikker og mindre forutsigbar situasjon, sier Gundersen.

Sysselsettingen blant funksjonshemmede går ned

Generalsekretær i Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO), Lilly Ann Elvestad, sier hun ikke har tall på om endringen av arbeidsmiljøloven har hatt konsekvenser for andelen funksjonshemmede i jobb.

–Vi vet imidlertid at antallet sysselsatte funksjonshemmede har sunket de siste ti årene, til tross for at politikerne sier at de vil ha flere funksjonshemmede i arbeid. Sysselsettingsandelen har falt med tre prosentpoeng for funksjonshemmede, mot to prosentpoeng for hele befolkningen de siste ti årene, sier Elvestad.

Lilly Ann Elvestad,
foto: FFO.

Hun sier foreningen har vært skeptisk til oppmykningen av arbeidsmiljøloven.

Fra andre kvartal 2015 til andre kvartal 2016 var det en nedgang på hele 22 000 sysselsatte i aldersgruppen 15–24 år.

– I likhet med øvrige arbeidstakere trenger også funksjonshemmede trygge rammer rundt arbeidsforholdet sitt, sier Elvestad.

Hun sier det ikke finnes tall eller undersøkelser som kan bekrefte eller avkrefte at økt bruk av midlertidige ansettelser virker inn på sysselsettingen av funksjonshemmede, men at nøkkelen for å få flere i jobb er å øke bruken av tiltak som lønnskudd – også varige lønnskudd.

– Videre må arbeidsgivere få god oppfølging fra NAV for å tilrettelegge arbeidsplassen. Kombinerer man dette med å sikre at funksjonshemmede gjennomfører utdanning og tilbys kvalifiserende kurs, er det mulig å sysselsette flere, sier Elvestad.

For tidlig å evaluere

Erna Solberg og regjeringen var overbevist om at økt adgang til å ansette midlertidig ville få flere utsatte grupper, som ungdom og funksjonshemmede, i arbeid. Selv om tallene viser noe annet, sier Skjæggerud det likevel er for tidlig å evaluere, men at utviklingen det første året ikke lover godt. – Ett år etter oppmykningen av bestemmelsene om midlertidige ansettelser ser vi at det er flere midlertidig ansatte, færre fast ansatte og ingen flere ungdommer eller andre utsatte grupper i arbeid. Når situasjonen er såpass nedslående, er det en trøst at endringene i arbeidsmiljøloven skal evalueres, og at NHO har lovet de vil bidra til å endre reglene tilbake dersom de ikke gir gevinst, sier Skjæggerud.

NHO er fornøyd

NHO mener de nye tallene viser en positiv utvikling.

– I det siste har titusenvis av folk mistet jobben. Vi tror ledigheten kanskje hadde vært enda høyere hvis muligheten til midlertidige ansettelser ikke hadde vært der. Bedriftene trenger denne fleksibiliteten i usikre perioder, sier direktør for arbeidslivspolitikken i NHO, Svein Oppegaard, til NTB.

Oppegaard understreker overfor NTB at hovedregelen fortsatt er fast jobb, men legger til at det er bra at flere får muligheten til å sikre seg arbeidserfaring.

Utfordrende bruk av internett

Et utall tjenester på internett gjør livet enklere for de fleste. Universell utforming av nettsider bidrar til at også de 16,6 prosent av befolkningen som ifølge SSB sliter med nedsatt funksjonsevne, kan nyttiggjøre seg tjenester mange ser på som en selvfølge.

Av: Lise Harstad

Tallene fra Statistisk sentralbyrå (SSB) omfatter både blinde, svaksynte og personer med redusert førlighet. Stortinget vedtok allerede i 2008 en universell utforming av IKT-tjenester som en utvidelse av diskriminerings- og tilgjengelighetsloven, men den ble ikke gjeldende før i 2014. Eksisterende løsninger skal være universelt utformet senest fra 1. januar 2021.

Alle IKT-tjenester omfattes av loven

Universell utforming innebærer blant annet bistand ved hjelp av lyd og at tabulator- og shift- tastene kan benyttes for aktivt å flytte seg rundt på siden. Leder for kommunikasjon i Parat, Trygve Bergsland, sier Parats egne nettsider delvis er tilrettelagt for personer med funksjonshemming og ulike språk, men at sidene kan bli bedre.

– Våre nettsider har behov for en opprusting, noe som vil innebære både universell utforming og nytt forbedret design, sier han.

Ifølge Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) er ikke universell utforming begrenset til websider, men omfatter alle former nettløsninger og automater der innføring av dette ikke medfører en uforholdsmessig byrde for virksomheten, og det er ikke mange justeringer som nødvendigvis skal til får å få et nettsted tilpasset.

Farger og grafikk kan være en god meningsbærer som kan gi bedre oversikt og skape assosiasjoner hos den som leser.

Bilder og grafikk er viktig, og mange brukere trenger supplerende materiale for å forstå informasjon gitt i tekst. Benyttes bare bilder og illustrasjoner, risikerer avsender derimot å utestenge brukere.

Farger kan være en god meningsbærer som kan gi bedre oversikt og skape assosiasjoner hos den som leser. Samtidig kan farge aldri brukes som den eneste informasjonsbæreren, fordi vi har ulik evne til å oppfatte farge.

Klikkbare objekter må være lett å treffe for brukere med redusert presisjonsevne. Det er også viktig å ha store nok klikkeflater ved bruk av berøringsskjerm, der både størrelse og avstand mellom objektene er viktig.

Utforming og presentasjon av brukergrensnittet er en viktig del av arbeidet med universell utforming. Viktige objekter og funksjoner må være lett å finne og være tilrettelagt for ulike plattformer og skjermstørrelser.

Relevant og aktuelt innhold er avgjørende for å nå ut med et budskap. Alt unødvendig innhold bør fjernes.

På difi.no finnes flere tips til hvordan man tilrettelegger nettstedet for alle, samt hvordan foreta tester av aktuelle nettsider.

Forbedringspotensial

Difi undersøkte i 2015 nettsidene til 304 selskaper i offentlig og privat sektor for å se om de oppfylle kravene for at flest mulig kan bruke sidene. Offentlig sektor oppnådde i undersøkelsen et gjennomsnittresultat på 54 prosent av totalt oppnåelige poeng, mens privat sektor oppnådde 49 prosent.

Det er banktjenester på nett som er minst tilgjengelig for ulike brukere. Mediebransjen, og da spesielt store mediehus, scoret sammen med transportbransjen lavt i målingen. Departementene kommer best ut i undersøkelsen.

De vanligste feilene er feil i kodegrunnlaget, mangel på tekstalternativer til bilde og illustrasjoner, feil bruk av lenker og dårlige kontraster.

Fremtidens arbeidsliv

Samfunnet vi lever i, har aldri endret seg raskere, vi hører daglig om globalisering, digitalisering og effektivisering. Flagsaken til Parat er «verdien av et organisert arbeidsliv», men hva mener vi med dette?

Av: Idar Gundersen

I Norge står fagforeningene sterkt, med en organisasjonsgrad på over 50 prosent og med en politisk forankring gjennom trepartssamarbeidet bestående av regjeringen, arbeidstakerorganisasjonene og arbeidsgiverorganisasjonene. Det er dette samarbeidet som har skapt den norske modellen, og som former norsk politikk. Gjennom dette samarbeidet har vi klart å lage en økonomisk modell som er bærekraftig, hvor både arbeidsgiver og arbeidstaker blir hørt.

I tillegg til at det blir ført en politikk som gagnar oss alle, har arbeidstakerorganisasjonene i oppgave å ivareta og arbeide for arbeidstakerens rettigheter i arbeidslivet. Dette gjøres gjennom at fagforeningene forhandler og representerer deg overfor arbeidsgiver, men også utfordrer, informerer og påvirker våre politikere.

De høye lønnskostnadene i Norge kan være en utfordring når vi skal konkurrere på det globale markedet. Det er mange som mener at vi må tilpasse oss, slik at vi kan ivareta de eksisterende arbeidsplassene. Jeg mener det motsatte. Vi må arbeide for å ivareta arbeidstakeren slik at vi kan møte et arbeidsliv i endring. Høye lønninger i tillegg til effektiv ressursbruk har ført til at enkelte yrkesgrupper har forsvunnet. At arbeidsledigheten i Norge er blant de laveste i verden, skyldes et godt samarbeid mellom arbeidsgivere, politikere og ikke minst at arbeidstakeren

selv har tatt ansvar for å tilegne seg den kunnskapen vi trenger for å bli værende i arbeidslivet.

Teknologien utvikler seg raskere, noe som gjør vårt samfunn stadig mer produktiv. Vår arbeidshverdag blir mer effektiv gjennom tilgang til nye maskiner, mer automatiserte prosesser og større tilgang på informasjon. Det stilles strengere krav til kompetanse og arbeidskapasitet for hver enkelt ansatt. Dette er en utvikling som går i en skremmende fart, og det er viktig at vi får en politikk som er med på å ivareta alle i arbeidslivet.

Digitalisering fører ikke bare med seg økt effektivitet, men også flere muligheter for måling og mer effektiv ressursbruk. Som arbeidstaker kan dette oppleves som ubehagelig, og den økte kontrollen kan føre til mindre rom for slakk i arbeidshverdagen. Det blir mer og mer vanlig å få for eksempel lettere psykiske lidelser der hovedårsaken er stress.

Etter hvert som vi får et mer globalisert arbeidsmarked, kan det skape flere utfordringer for en rekke bransjer. Spesielt utsatt er flybransjen, men dette kan også overføres til andre bransjer. Konsulenttjenester kan bli outsourced, og transport av varer blir stadig enklere. Det er derfor viktig at vi har noen som arbeider med å ivareta våre arbeidsplasser og rettigheter i arbeidslivet.

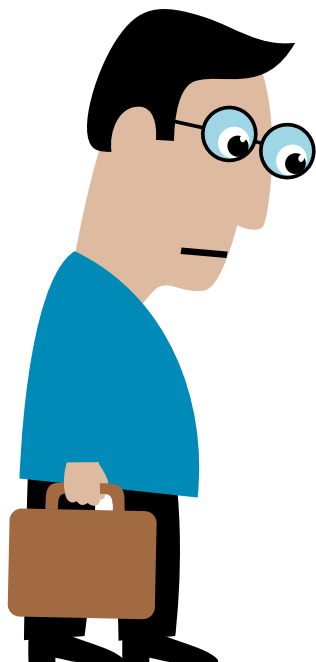

Parat UNG-leder
Idar Gundersen.
Foto: Morten Seglem.

Gjennom ny teknologi oppstår også nye systemer. Systemer som kan utfordre våre eksisterende. Det er mye oppmerksomhet rundt delingsøkonomi. Delingsøkonomi er en modell som kan svekke tryggheten i det arbeidslivet vi har i dag. Gjennom våre arbeidsforhold bærer både arbeidsgiver og arbeidstakeren risikoen for færre oppdrag. Noen former for delingsøkonomi flytter dette ansvaret ene og alene til arbeidstaker, samtidig som en rekke andre funksjoner forsvinner. Det kan være sunt for det norske arbeidslivet å bli utfordret med nye modeller, men det er likevel viktig å ha en god prosess rundt temaet. En prosess som ivaretar arbeidstakers rettigheter og ikke skaper urettmessige konkurransefortrinn.

Et organisert arbeidsliv vil kunne møte endringene i samfunnet på en konstruktiv måte. Stille de kritiske spørsmålene som sårt må besvares. Det er ikke alltid like enkelt å stå opp alene og heller ikke forstå hva endringene vil føre med seg. Derfor vil jeg argumentere for at det aldri har vært viktigere å være organisert. Det er i dag vi former fremtidens arbeidsliv.

Trygde over lande / rettigheter grensene

Opptil 22 000 flere unge står uten arbeid i år sammenlignet med i fjor, viser tall fra Statistisk sentralbyrå. Terje Strøm i NyAnalyse anbefaler ifølge NRK arbeidsløse å søke lykken i Sverige.

Av: Andreas Moen, advokat i Parat

Sverige mangler ifølge NRK blant annet bygningsingeniører, sykepleiere, dataingeniører, arkitekter, lærere, butikkpersonale og datakonsulenter. Sysselsettingen har vokst med to prosentpoeng, mens det i Norge har vært stagnasjon og til dels nedgang i sysselsettingen. Spørsmålet som melder seg, er hvilke rettigheter man får – eller mister ved å ta jobb i land utenfor Norge.

Trygderegler

Norske borgere har et sikkerhetsnett gjennom sitt medlemskap i folketrygden og trygdeavgiften de betaler til den norske stat. Retten til medlemskap i folketrygden er imidlertid ikke knyttet til statsborgerskap, men til opptjening av rettigheter, gjennom arbeid eller opphold i riket.

Sikkerhetsnettet omfatter en rekke trygdeytelser, som sykepenger, uføretrygd, alderspensjon, dagpenger ved arbeidsløshet og ytelser knyttet til omsorg for barn. Også borgere uten arbeid og inntekt vil som et siste sikkerhetsnett ha krav på sosialstønad.

Denne artikkelen vil i hovedsak omtale reglene som gjelder innenfor EØS-området, hvor Norge gjennom EØS-avtalen inngår i et forpliktende samarbeid om et felles regelsett om koordinering av trygdeytelser. Nordisk konvensjon om trygd er i all hovedsak tilpasset EØS-forordningene, men som i noen tilfeller gir bedre rettigheter innen Norden. Norge har også inngått trygdeavtaler med enkelte andre land, blant annet USA, Australia og India, men innholdet i disse avtalene er forskjellige. Avtalene fører med seg at personer som er omfattet av avtalene, har

bedre trygderettigheter enn personer som er kommet til Norge fra andre land, eller som reiser til land utenfor avtaleområdet. Vi anbefaler at NAV kontaktes for nærmere og detaljert avklaring av regelverket der det er aktuelt med trygd over landegrensene.

*Advokat i Parat
Andreas Moen, Foto:
Trygve Bergsland*

Fellesregler innenfor EØS

I EU, EØS og Sveits (heretter «EØS») er reglene om koordinering av medlemsstatens lovfestede trygdeordninger nødvendig for å sikre fri bevegelse av personer. Prinsippet om fri bevegelse av personer er en av «de fire friheter» som ble etablert ved Romtraktaten i 1957. Reglene omfatter alle statsborgere i EU/EØS og deres etterlatte samt flyktninger og statsløse som er bosatt i et medlemsland. Som et utgangspunkt må det skilles mellom trygdeordninger og sosialhjelp. Det er bare lovfestede trygdeordninger som er omfattet av regelverket.

Kort og upresist oppsummert kan man si forordningene sikrer at man skal få ivaretatt sine opptjente trygderettigheter i et land, når man benytter sin rett til fri bevegelse innenfor EØS-området. Dette skjer gjennom en koordinering av trygdereglene i EU/EØS-landene.

Fellesreglene i EØS er ingen harmonisering som sikrer like ytelser, men derimot et sett av felles kvalifikasjonsregler. Hovedregelen innebærer hva som skal til for å få en ytelse som ikke kan begrenses av landegrensene. For ytelser som er betinget av opptjening i form av trygdetid, bosted eller tid i arbeid, skal slik opptjening i andre medlemsstater som utgangspunkt telle med. Regelen krever blant annet at begivenheter og forhold som kvalifiserer til en trygdeytelse i ett land må likestilles slik at det ikke skal spille noen rolle hvor disse har skjedd, så lenge det er i en medlemsstat.

Hvilke lands regler skal gjelde?

Reglene om koordinering av trygdeytelsene EU/EØS er ment å være et komplett og heldekkende system og bygger på et prinsipp om trygd i det landet man arbeider. De såkalte lovvalgsreglene innenfor regelverket har et prinsipp om at det bare er ett lands lovgivning som skal gjelde til enhver tid, og som hovedregel vil det være reglene i det landet man arbeider i som gjelder. Landet som er ansvarlig for utbetaling av trygd, omtales gjerne som «den kompetente stat». Dersom man mottar en midlertidig ytelse fra et land, vil man likevel ha trygderettighetene i landet som utbetaler ytelsen helt til ytelsen opphører. I Norge gjelder dette sykepenger, arbeidsavklaringspenger og foreldrepenger. Dessuten gjelder det spesielle regler for pensjonere. Da er det landet som utbetaler pensjonene, som også skal utbetale andre ytelser. For norske pensjonister bosatt i Spania er det altså Norge som, ut over akutt helsehjelp, skal betale for eksempel helsetjenester for pensjonisten. Til gjengjeld er det Norge som tar inn trygdeavgift for disse pensjonistene.

Verdt å merke er at arbeidstakere som er utsendt av arbeidsgiver for å arbeide i en annen medlemsstat i inntil 24 måneder, skal fortsette å være omfattet av reglene (dekket av trygdeordningene) i landet de er utsendt fra. Verdt å merke er også spesialregelen for flygende personell, nemlig at de følger reglene i det landet der de har hjemmebase, der de normalt starter og avslutter sine skift.

Arbeidsledighetstrygd – dagpenger

Dagpengenes formål er i motsetning til andre trygdeytelser ikke bare inntektssikring, men også sørge for at mottakeren er tilgjengelig for arbeidsmarkedet. Sammen med pengene følger altså både en rett og en plikt for den enkelte til å få bistand til å finne nytt arbeid.

Landene i EØS-området har til dels svært forskjellige arbeidsledighetsordninger. Etter de norske reglene må man oppholde seg i Norge og være medlem i folketrygden og være reell arbeidssøker. Det er dessuten krav om tidligere minsteinntekt (de fleste andre land har bare vilkår om tid i arbeid). Dagpengene utgjør om lag 62 prosent av inntekten og kan utbetales i inntil to år.

De felles reglene forutsetter at den som søker om arbeidsledighetstrygd, har hatt sin siste arbeids- eller trygdeperiode i landet hvor han eller hun søker om trygd. I Norge er det også slik at man bare kan få norske dagpenger, dersom man også har vært arbeidstaker i Norge. Kravene i forordningen er likevel at de ulike nasjonale reglene ikke må være til hinder for sammenlegging av opptjening. Etter reglene må all trygdetid (eller inntekt) fra andre EØS-stater legges til grunn i eventuelle vilkår for opptjening. I Norge betyr dette for eksempel at en svenske som kommer og jobber i Norge, men blir arbeidsledig etter en kort periode, likevel kan oppfylle kravet til tidligere inntekt dersom denne inntekten er opptjent i Sverige.

Arbeidssøkende statsborgere i EØS-stater og Sveits har etter reglene rett til å ta med seg dagpenger ved jobbsøking innenfor EØS og Sveits. Om lag fire prosent av de norske dagpengeutbetalingene i 2013 ble utbetalt til personer i utlandet. Rettigheten er tidsbegrenset til tre måneder, men reglene åpner for at det enkelte land kan utvide perioden opptil seks måneder. Norge har foreløpig ikke åpnet for eksport i mer enn tre måneder og begrunnet dette med at det er få blant dem som tar med seg dagpengene ut av landet, som faktisk kommer i arbeid i det nye landet. En årsak kan være at personer i lavkostland faktisk kan ha høyere inntekt med norske dagpenger enn i et arbeidsforhold, og dermed liten grunn til å begynne å jobbe i dagpengeperioden. I utgangspunktet er som nevnt såkalt kjøpekraftjustering ikke tillatt ved eksport av trygdeytelser. For å kunne eksportere norske dagpenger må man være helt arbeidsledig, registrert arbeidssøker hos NAV og ha mottatt dagpenger i minst fire uker. Dessuten må man melde seg ved arbeidsformidlingen i landet man reiser til innen sju dager.

Nordisk konvensjon om trygd er i all hovedsak tilpasset EØS-forordningene, men som i noen tilfeller gir bedre rettigheter innen Norden. Norge har også inngått trygdeavtaler med enkelte andre land, blant annet USA, Australia og India.

Et unntak verdt å nevne er såkalte grensearbeidere, som minst en dag i uken bor i et annet land enn det arbeidslandet som normalt utbetaler dagpenger, og som blir helt arbeidsledige. Da vil det i stedet være hjemlandet som er ansvarlig for utbetaling av dagpenger.

Ytelser ved sykdom

Som for andre trygdeytelser kan trygdetid opptjent i et annet EØS-land legges sammen med opptjening i landet hvor ytelsen søkes fra. For rett til sykepenger i Norge gjelder dette vilkåret om fire ukers opptjeningstid, vilkåret om ny opptjeningstid på 26 uker for ny rett på sykepenger, samt vilkåret for inaktive i folketrygdloven om at det er gått mindre enn en måned siden siste arbeidsperiode.

Ifølge folketrygdloven kan sykepenger som hovedregel ikke utbetales til personer som oppholder seg utenfor Norge, men NAV kan etter søknad likevel gjøre unntak for en begrenset periode. Etter forordningens artikkel 21 har en EØS-borger som er bosatt i et annet EØS-land, uansett rett til å få sykepenger utbetalt i bostedslandet dersom personen blir syk under opphold der. Det samme gjelder personer som blir syke i Norge, og som etter en periode reiser tilbake til hjemlandet, selv om dette bare er for å være sammen med familien.

For arbeidsavklaringspenger, som normalt gis ved lengre tids sykdom, er det tilsvarende regler om sammenlegging av opptjening som for sykepenger. Kravet til perioder med forutgående medlemskap i folketrygden vil være oppfylt

gjennom trygdetid i andre EØS-land. Så lenge vilkårene om for eksempel aktiv behandling og aktivitet for å komme tilbake i arbeid er oppfylt, kan arbeidsavklaringspenger i prinsippet eksporteres. Det må da søkes før man eventuelt forlater landet.

Alderspensjon fra folketrygden

Som hovedregel kan langvarige trygdeytelser og alderspensjon eksporteres i EØS-området, uten hensyn til eventuelle vilkår om bosted.

For personer som har opptjening både i Norge og fra ett eller flere andre land i EØS, er det ikke nok bare å finne ut hvilket norsk pensjonsgrunnlag som skal legges til grunn. Man må også finne frem til hvor stor del av ytelsen som faktisk skal komme til utbetaling fra Norge i den enkelte sak. En person som for eksempel har 15 år av 40 mulige år med pensjonsopptjening i Norge etter gammel pensjonsordning, og 20 år med opptjening fra andre EØS-land, skal ha beregnet 35/40-deler av full norsk pensjonsytelse. Men det faktiske beløpet som kommer til utbetaling, er likevel bare den norske andelen av opptjeningen, som er 15/35-deler.

I praksis blir som oftest norske ytelser beregnet etter de nasjonale norske regler, uten at man behøver å ta hensyn til andre lands ytelser.

*Kilde: Bjørn Bogstad mfl
«Trygd og pensjon i EØS»,
Gyldendal 2015.*

TENKT AT DU VIL HJELPE?

BARE SYND DET
IKKE ER TANKEN
SOM TELLER

Foto: Jason van Brugten. Takk til våre samarbeidspartnere som gjør denne annonisen mulig.

Bezawit (9) bor i slummen i Etiopia. Hennes høyeste ønske er å gå på skole, men for at familien skal klare seg, er hun nødt til å arbeide store deler av dagen. Uten utdanning har Bezawit små sjanser til å komme seg ut av fattigdommen.

Det er ikke lett å forstå hvordan hun har det. Men du har kanskje tenkt på hvordan hun burde hatt det? Tenkt at du vil hjelpe?

Blir du Plan-fadder i dag, gir du barn som Bezawit en bedre framtid.

Send SMS FADDER til 03123 www.plan-norge.no

Plan

For og med barn

*Generalsekretær Trond Reidar Holde,
foto: Vette Daler.*

Alltid Parat

Parat består av flere tusen tillitsvalgte og hovedtillitsvalgte i tillegg til over seksti administrasjonsansatte som hver dag jobber for at 35 000 medlemmer i både privat og offentlig sektor skal få en bedre hverdag.

Av: Vette Daler

Organisasjonen frontes av et valgt hovedstyre med leder Hans-Erik Skjæggerud og nestleder Vegard Einan i spissen.

Kompetanse

Trond Reidar Hole er generalsekretær i Parat og dermed daglig leder for de ansatte i Parats sekretariat som er fordelt på kontorer i Oslo, Tønsberg, Kristiansand, Bergen, Trondheim og Tromsø.

– I Parat er vi så heldige at vi har både kompetente, flinke og engasjerte ansatte. Den luksusjobben jeg har i den forbindelse, er egentlig å prøve å sikre at ingenting kommer i veien for at de ansatte får gjort jobben sin effektivt, sier Hole, som fremhever medarbeidernes kompetanse.

På samme måte som Parat har en veldig sammensatt medlemsmasse, har sekretariatet ifølge Hole en sammensatt kompetanse.

– Den består både av mye formalkompetanse og at folk har tilegnet seg realkompetanse fra livets skole, organisasjonsarbeid andre steder enn her og i andre jobber både i privat og offentlig sektor. Dette har de tatt med seg til oss, noe vi har stor nytte av, sier han.

Hole er opptatt av at Parat skal være ubyråkratisk og tilgjengelig.

– Vi er svært opptatt av å være serviceinnstilt overfor medlemmene. Det betyr blant annet at vi forsøker så intenst vi kan

å unngå at man skal bli sendt videre fra den ene til den andre når et medlem tar kontakt med oss. Når vi er blitt en såpass stor organisasjon som vi er, med 35 000 medlemmer og flere tusen tillitsvalgte i alle sektorer, så er det utfordrende å levere på akkurat dette, men vi prøver å gjøre vårt beste, sier han.

Serviceavdelingen

Serviceavdelingen hjelper medlemmer, tillitsvalgte og ansatte med alt som har med medlemskap, utbetalinger, kontingent og påmeldinger å gjøre. Avdelingsleder og forbundsadvokat, Per Jostein Ekre, har 20 medarbeidere som jobber med økonomi, budsjett, regnskap og medlemsregister.

– Vi har ansvar for at alt fungerer som det skal, og i tillegg til ovennevnte har vi også ansvar for tillitsvalgtregister, elektronisk påmelding og administrasjon av alle kurs og konferanser, administrasjon og forhandling av Parats kommersielle kontrakter, utbetaling av reiseregninger for ansatte og kurs-/konferansedeltakere, lønn, IT, post, innkjøp og utarbeidelse av saksdokumenter til hovedstyret og landsmøtet, sier Ekre som bedyrer at han alltid har det bra på jobben.

Avdelingsleder og forbundsadvokat Per Jostein Ekre, foto: Vetle Daler.

Forhandlingsavdelingen

Turid Svendsen er advokat og leder Parats forhandlingsavdeling. Fire av de ni ansatte i avdelingen er advokater eller jurister.

Avdelingens øvrige ansatte består blant annet av en økonom og to statsvitere.

– Vi har bred kompetanse og lang erfaring fra ulike deler av norsk arbeidsliv. Det

er helt nødvendig når man ser på Parats sammensetning, sier forhandlingssjefen.

Forhandlingsavdelingen forhandler alle de nær 90 tariffavtalene som Parat har, og bistår i lokale lønnsforhandlinger.

– Noe av det viktigste vi gjør i tillegg

til dette, er å gi råd til tillitsvalgte og medlemmer i alle typer saker som angår arbeidsforholdet. Dessuten driver vi med tvistebehandling som gjelder tariffavtalene, og fører saker for nemnder og ombud, sier Svendsen.

Parats fremste kanal inn i virksomhetene er ifølge Svendsen de tillitsvalgte.

– De vet at hvis de står fast eller trenger hjelp til noe, kan de ringe oss 24/7. Mine beste dager på jobb er når vi har fått til et resultat som våre medlemmer er fornøyd med, og som også er bra for arbeidsgiver og virksomheten, sier hun.

Svendsen erkjenner at det også finnes utfordringer.

– I tillegg til å få på plass tariffavtaler i store og små virksomheter i privat sektor erfarer vi en stadig større utfordring med tariffhopping, der arbeidsgiver melder seg ut av en arbeidsgiverorganisasjon og inn i en annen, med krav om en ny og gjerne dårligere tariffavtale. Dessuten ser vi et økende press for å inngå individuelle avtaler om lønns- og arbeidsvilkår med den enkelte arbeidstaker istedenfor kollektive avtaler, sier hun.

Forhandlingsjef og advokat Turid Svendsen, foto: Vetle Daler.

Regionavdelingen

Kåre Kvalvåg er leder for Parats regionavdeling. Parat har seks regionkontorer med i alt fjorten medarbeidere. Parats regionapparat står til tjeneste for medlemmer og tillitsvalgte over hele landet.

– Parat har betydelig kompetanse i regionene og tilbyr en rekke regionale og lokale samlinger for tillitsvalgte og medlemmer over hele landet. Dette kan være deltakelse på medlemsmøter i bedriften eller fellesmøter for et geografisk sted, kurs eller konferanser for hele regionen. Nå tilbyr vi også kurs i drift av fagforeningen eller klubben. Ta kontakt med oss, så kommer vi gjerne, sier avdelingslederen.

Kvalvåg sier medarbeiderne i regionene er godt kvalifiserte, og bistår gjerne både tillitsvalgte og medlemmer når det gjelder for eksempel konflikthåndtering, nedbemanning og andre utfordringer medlem-

mene møter i arbeidsforholdet.

– Uten fagfolk som kan trykke hardt nok på arbeidsgiver, når du ikke frem. Vi har mange eksempler på saker der vi med vår kompetanse og tyngde har fått til gode løsninger, sier han.

Leder for regionavdelingene i Parat Kåre Kvalvåg, foto: Vetle Daler.

Parats regionapparat bistår også ved lokale forhandlinger og har ansvaret for opplæring av tillitsvalgte.

– Det er få fagforbund som slår oss på tillitsvalgtopplæring. Til daglig bruker

vi mye tid på veiledning av tillitsvalgte, men bistår også enkeltmedlemmer som av ulike grunner ikke ønsker å involvere tillitsvalgte, sier Kvalvåg.

Kommunikasjonsavdelingen

Trygve Bergsland leder kommunikasjonsavdelingen, som har fire medarbeidere. Blant avdelingens oppgaver er pressekontakt, produksjon av medlemsblader, websider, sosiale medier og brosjyre- og vervemateriell. Avdelingen bistår også

Parats underorganisasjoner i deres kommunikasjonsarbeid.

Det meste av Parats arbeid kan ifølge Bergsland knyttes til kommunikasjonsarbeid, og hans medarbeidere bistår de

ulike avdelingene i administrasjonen, i tillegg til underorganisasjoner og sentrale tillitsvalgte.

– Vi har en stor oppgave med å informere internt i organisasjonen, der de fire medlemsbladene vi produserer, er et eksempel på hvordan vi forsøker å nå ut til alle våre 35 000 medlemmer i tillegg til politikere og presse som jobber med arbeidslivsspørsmål. På samme måte benytter vi parallelt websider og sosiale medier, sier han.

Ansvarlig redaktør og leder for kommunikasjon i Parat Trygve Bergsland, foto: Vetle Daler.

Parat fører ofte omfattende saker for retten som potensielt kan endre norsk og europeisk arbeidsliv.

– Eksempler på dette er «Cocca-saken» som er ført mot Ryanair, og spørsmålet om reell arbeidsgiver som er ført mot Norwegian. Isolert er disse sakene viktige for dem som er direkte berørt, men problemstillingen i sakene er sannsynligvis vel så viktig for et stort antall arbeidstakere og politikere som ikke er berørt i øyeblikket. I slike saker er det vår jobb å nå ut med informasjon til et bredere lag av Norges befolkning, sier Bergsland.

Juridisk avdeling

Juridisk avdeling bistår medlemmer og tillitsvalgte med rådgivning i alle typer rettslige problemstillinger knyttet opp til arbeidsforholdet. Avdelingen ledes av advokat Anders Lindstrøm som har åtte advokater og en advokatsekretær i avdelingen.

– Vi mottar daglig et stort antall henvendelser fra medlemmer og tillitsvalgte som har behov for råd, ofte når de står midt oppi en situasjon der de trenger raske svar, sier Lindstrøm.

Han sier de i tillegg bistår i forhandlingsmøter i oppsigelsessaker og i eventuelle rettslige prosesser som følge av oppsigelser.

– Videre er henvendelser knyttet til arbeidstid, arbeidskontrakter, ferielov og avtaleverk typiske eksempler på rådgivning. Veldig mye av det vi hånd-

terer, innebærer å finne en løsning som både arbeidsgiver og arbeidstaker er tjent med, for eksempel en sluttavtale, sier Lindstrøm.

Han sier de ansatte i avdelingen har spesialisert seg på ulike områder på det arbeidsrettslige feltet.

– Vi har spisskompetanse på blant annet prosedyre, pensjon, tjenestemannsloven, pensjon og trygdelovgivning, dette både innenfor private og offentlige rettsspørsmål. I tillegg har vi tilbud om fritt rettsråd på inntil en time for medlemmer, som er et populært tilbud, spesielt når det gjelder bolig- og arverett, sier Lindstrøm.

Avdelingen er også involvert i rettsprosesser i alle instanser, blant annet saker for Høyesterett. I tillegg underviser advokatene også på Parats grunnutdanning i jus og holder foredrag på ulike seminarer og samlinger. Som medlem står du fritt til å kontakte advokatene i juridisk avdeling.

– Vi tar mer enn gjerne imot telefoner, men det er ofte en fordel å sende en e-post først med noen linjer om problemstillingen, noe som gjør det lettere for oss å gi best mulig råd. Ofte kan det imidlertid lønne seg å først ta kontakt med den tillitsvalgte på arbeidsplassen, eller hovedtillitsvalgt for virksomheten. De tillitsvalgte er ofte de nærmeste til å løse problemer på den enkelte arbeidsplass. Deretter vil tillitsvalgte eller medlemmet selv kunne være tjent med å ta kontakt med oss for videre rådgivning, sier Lindstrøm.

Medlemmer kan også ta kontakt med det Parat-kontoret som geografisk ligger nærmest. Parat har regionkontorer i Tromsø, Trondheim, Bergen, Kristiansand og Tønsberg, i tillegg til Oslo.

– Det jeg er mest fornøyd med, er når jeg opplever at bistanden fra Parat har utgjort en forskjell for et medlem i en vanskelig situasjon. Det klareste eksempelet er når en oppsigelse trekkes tilbake, slik at medlemmet beholder arbeidet, men jeg opplever daglig at bistanden fra Parat bedrer hverdagen til medlemmer i også mindre saker, sier Lindstrøm.

Leder for juridisk avdeling og advokat Anders Lindstrøm, foto: Vetle Daler.

Slik kontakter du oss:

E-post til ditt nærmeste regionkontor:

Region Øst: ost@parat.com
Region Sør: sor@parat.com
Region Vest: vest@parat.com
Region Midt: midt@parat.com
Region Nord: nord@parat.com

Du kan også ringe direkte til en rådgiver ved ditt regionkontor, se oversikt på parat.com. Ønsker du å kontakte hovedkontoret, kan du benytte e-post: post@parat.com eller direkte til den rådgiveren ved hovedkontoret du ønsker å kontakte, se oversikt på parat.com.

Telefon 21 01 36 00 (mellom klokken 08.30 og 15.30) eller direkte til den rådgiveren ved hovedkontoret du ønsker å kontakte, se oversikt på parat.com.

Direktemeldinger via en av Parats mange Facebook-sider, der du normalt vil få raskt svar på dine spørsmål. Fullstendig og oppdatert kontaktinformasjon finner du alltid på parat.com

Parat informerer

Nøkkeltall for arbeid

Sammenlignet med andre land er ifølge SSB en stor del av befolkningen i Norge i arbeid, og i 2015 var 71 prosent av befolkningen i alderen fra 15 til 74 år i jobb. Det høye tallet skyldes først og fremst at mange kvinner er yrkesaktive. For 40 år siden var under halvparten av norske kvinner i arbeid eller aktive arbeidssøkere, nå nærmer tallet seg 70 prosent.

I den mest yrkesaktive fasen av livet, mellom 30 og 55 år, inngår rundt 90 prosent av mennene og 85 prosent av kvinnene i arbeidsstyrken. Blant de eldste (67–74 år) var det i 2015 bare 13 prosent som var yrkesaktive.

Anja Pangård Ahlstrøm sammen med Parat-leder Hans-Erik Skjæggerud, foto: Trygve Bergsland.

Hvem fortjener å bli årets tillitsvalgt i Parat?

Også i år skal prisen deles ut på festmiddagen som avslutter den årlige Parat-konferansen. Kjenner du til en tillitsvalgt som har gjort en utmerket innsats, kan du sende inn forslag.

Prisen deles vanligvis ut til én person, men kan unntaksvis tildeles flere. Prisen skal gis til en tillitsvalgt som har gjort en spesiell innsats, eller som har utmerket seg på en annen måte. Prisen består av en kunstglassballe samt en reisegavekjekk på 10 000 kroner fra Gjensidige.

I 2015 mottok Anja Pangård Ahlstrøm, tillitsvalgt ved Norsk institutt for bioøkonomi, NIBIO, prisen. Årets Parat-konferanse avholdes 17. november 2016 på Scandic Oslo Airport Hotel, Gardermoen.

Det er arbeidsutvalget som vurderer innsendte kandidater og som fatter vedtak om hvem som får prisen. Begrunnede forslag på kandidater sendes Parat, ved Lill J. Fischer, lill.fischer@parat.com, innen 16. oktober 2016.

Informasjonsmøter etter statsoppgjøret

En rekke av Parats tillitsvalgte i staten har deltatt på nettmøter for å få informasjon om resultatet av tariffforhandlingene i staten. I august og september er det også gjennomført nye informasjonsmøter i Bodø, Tromsø, Bergen, Trondheim, Kristiansand og Oslo.

I tillegg til 200 tillitsvalgte som deltok på nettmøter, har over 500 tillitsvalgte vært på møtene i august og september. De som ennå ikke har fått anledning til å delta, vil finne opptak fra et av møtene i Oslo på parat.com.

Odd Jenvin.

10 års Parat-jubileum i Asko

Torsdag 1. september feirer Paratklubben i Asko Øst ti år. Fra 2006 har både Parat og Transportarbeiderforbundet medlemmer ved virksomheten til Asko i Vestby, og hovedtillitsvalgt Ronny Kjøsø har vært med fra første dag.

arbeidsliv (IA) og ikke minst et godt og konstruktivt samarbeid med arbeidsgiver, dette er noen av de viktigste oppgavene for partene i arbeidslivet, sier han.

Asko Øst satser mye på klima og miljø. – Miljøsatseringen vår er fantastisk. Bedriften satser på å være klimanøytral i 2020, og vi har allerede gjort mye. Solcelleutbygging på tak, ladestasjoner, kildesortering og returtransport av avfall. I tillegg satses det stort på miljøvennlig drivstoff, vi går virkelig foran som en foregangs- virksomhet, sier en stolt jublant og fagforeningsleder.

Kjøsø sier jobben som hovedtillitsvalgt først og fremst er å sørge for at Parat-medlemmene har det bra. – Det har vært jobbet mye med inkluderende

Hovedtillitsvalgt i Asko Ronny Kjøsø, foto: Trygve Bergsland.

Rettelse om rettigheter på pakketur

Ann Hege Skogly i Forbrukerrådet har lest forrige Parat-blad der vi har en sak om rettigheter på pakketur. Hun korrigerer oss og sier klager på flyreiser skal rettes til Transportklagenemnda og ikke til Forbrukerrådet.

Rabatt på kurs hos Folkeuniversitetet

Parat har inngått en avtale med Folkeuniversitetet som gir alle medlemmer av Parat ti prosent rabatt på kursavgiften, begrenset oppad til 1500 kroner. For å oppnå rabatt må du kun huske å oppgi ditt medlemsnummer ved kurspåmelding.

Aktivt IA-arbeid

Tips for IA-arbeid finner du på idebanken.org, og det er mye å lære av bedrifter som har et lavt sykefravær, selv om de har samme sykelønnsordning som alle andre.

En av de bedriftene som peker seg ut med et lavt sykefravær, er Nils Williksen AS, et lakseslakteri helt nord i Nord-Trøndelag. Dette er en fabrikk. Her er det vått og trangt og ikke helt det vi forbinder med en glamorøs arbeidsplass. Sykefraværet har imidlertid vært lavt lenge. De første fem månedene i 2016 var det i gjennomsnitt 2,1 prosent. Halvparten av de 66 ansatte er kvinner. Direktør Nils Williksen sier at 90 prosent av sykefraværet sitter mellom øra. *Kilde: idebanken.org*

Parats regionutvalg (RU)

■ RU region Nord (Finnmark, Troms, Nordland):

Leder: Lars Raymond Holm, Luftfartstilsynet

E-post: Lrh@caa.no

Johanne Hagerupsen, Høgskolen i Harstad

E-post: johanne.hagerupsen@hih.no

Øivind Østbø, Remiks

E-post: oivind.ostbo@remiks.no

Anne-Katrine Thomassen, Brønnøysundregisterne

E-post: akt@brrreg.no

Tor-Fredrik Olsen, Finnmark Fylkeskommune

E-post: tor.fredrik.olsen@ffk.no

Line Anett Paulsen, Securitas, Leknes Lufthavn, Ungrepresentant

E-post: line_hoseth_88@hotmail.com

■ RU region Midt (Nord- og Sør Trøndelag, Møre og Romsdal):

Leder, Jannike Hanssen, Statens vegvesen

E-post: Jannike.hanssen@vegvesen.no

Morten Mørch, NTNU

E-post: Morten.morch@ntnu.no

Siri Finseth, Helse Nord-Trøndelag

E-post: Sirs.finseth@helse-nordtrondelag.no

Grete Kambuås, Boots Apotek

E-post: gretkam@online.no

Marit Holstad Aarsæther, Høgskolen i Volda

E-post: maritaa@hivolda.no

Mona Nerland, Politiet i Molde, Ungrepresentant

E-post: mona.nerland@politiet.no

■ RU region Øst (Østfold, Hedmark, Oppland, Oslo og Akershus):

Leder: Hilde Margrete Bjørklund - Cappelen Damm AS

E-post: hilde.bjorklund@cappelendamm.no

Bente Iren Tollefsen Moen - Statens Pensjonskasse

E-post: bente.iren.moen@spk.no

Stein Grindheim - SAS Ground Handling

E-post: stein.grindheim@sas.no

Ronny Kjønso - Asko Øst

E-post: ronny.kjonso@asko.no

Anja P. Ahlstrøm - NIBIO

E-post: Anja.Ahlstrom@nibio.no

Hans Andreas Bøhmer, Securitas i Oslo, Ungrepresentant

E-post: hanboh@gmail.com

■ RU region vest (Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane):

Leder: Rune Skaar, Bergen kommune

E-post: rune.skaar@bergen.kommune.no

Vidar Alfei, NAV Økonomiteneste

E-post: vidar.alfei@nav.no

Hege Solbakken Sæbø, Stavanger Aftenblad AS

E-post: hege.solbakken.saebo@aftenbladet.no

Wibecke Søråas Onarheim, Gulating lagmannsrett

E-post: wibecke.soraas.onarheim@domstol.no

Gro Nondal Buvik, Sognekraft AS

E-post: gro.nondal.buvik@sognekraft.no

Erik Andreassen, Gate gourmet i Bergen, Ungrepresentant

E-post: eandreassen@gategourmet.com

■ RU region Sør (Aust- og Vest Agder, Telemark, Vestfold og Buskerud):

Leder: Ragnhild Negård - NAV

E-post: ragnhild.negard@nav.no

Helge Tverdal - AS Varden

E-post: helge.tverdal@varden.no

John-Inge Nerland - Fylkesmannen i Buskerud

E-post: fmbujin@fylkesmannen.no

Nina Ødegård - Høgskolen i Buskerud og Vestfold

E-post: Nina.Odegard@hbv.no

Cecilie Holt, NAV

E-post: cecilie.holt@nav.no

Hilde Valen, NAV i Vennesla, Ungrepresentant

E-post: hilde.valen@nav.no

Spørsmål til juridisk og forhandlingsavdelingen i Parat

Vi som gir svar i denne utgaven av Parat er:

Renate Messel Hegre
Forhandler

Thomas Lilloe,
Forhandler

Victoria Krefting
Advokatfullmektig

Thore Eithun Helland
Advokat

Lene Liknes Hansen
Advokat

Guro Løkken Bæro
Advokat

Har du spørsmål til juristene eller til forhandlingsavdelingen, kan du sende spørsmålene til trygve.bergslund@parat.com. Vi hjelper deg som medlem med alle typer problemstillinger knyttet til arbeidsforhold og tolkning av avtaleverket. Du kan også ta kontakt med oss når det er behov for skriftlig og muntlig rådgivning i forbindelse med omorganisering, nedbemanningsprosesser, ferie, arbeidstidsordninger, trygdespørsmål og lignende.

Ansenitet og lønn

Jeg har fått tilbud om en ny stilling ved et sykehus i Helse Bergen. Jeg har tidligere jobbet i hjemmehjelpstjenesten og lurer på om dette er noe jeg har rett til å få godskrevet når det gjelder ansiennitet og lønns plassering i min nye stilling?

Petter

Svar: Ja, det har du. I henhold til gjeldende regler for lønnsansiennitet skal all offentlig og privat tjeneste ved tilsetning i helseforetaket godskrives fullt ut. Som

privat tjeneste regnes arbeid i hjemmet og omsorgsarbeid med inntil tre år. Som offentlig tjeneste regnes også verneplikt.

Renate

Politikk og organisasjonsliv

Jeg har hørt at YS og dermed Parat er en partipolitisk uavhengig arbeidstakerorganisasjon, mens LO er knyttet til Arbeiderpartiet. Hva betyr egentlig dette, og hva er forskjellene?

Emma

Svar: Det er riktig at YS er en partipolitisk uavhengig arbeidstakerorganisasjon, men det betyr ikke at YS og Parat ikke har politiske meninger, eller meninger om politiske saker.

YS er på linje med LO høringsinstans for en rekke politiske utredninger knyttet til arbeids- og samfunnsliv. YS og forbundene er også involvert i konflikter og tvister med politisk innhold, der utfallet av tvisten får betydning for hvordan Norsk arbeidsliv organiseres, reguleres og utvikles. Til forskjell

fra LO er ikke YS forpliktet til å støtte Arbeiderpartiets politikk, men kan støtte et hvilket som helst parti som vi måtte være enig med i enkeltsaker. YS gir heller ikke medlemmenes penger til noe politisk parti i forbindelse med valg og lignende.

Thomas

Personlige krav om lønnsøkning

Jeg har jobbet i staten i omtrent tre år og har aldri lagt inn krav eller fått noe i de lokale lønnsforhandlingene. Jeg synes at det er litt flaut å skulle skryte av seg selv, og jeg tenker arbeidsgiver vil gi meg mer lønn dersom jeg fortjener det. Kollegaen min sier derimot at jeg burde legge inn krav. Hva tenker dere?

Nora

Svar: I de årlige lokale forhandlingene vil både arbeidsgiver og organisasjonene trolig sitte med mange krav. Begge sider vil måtte prioritere kravene sine ut ifra en begrenset pott, men dersom du har lagt inn et krav, vil dette øke sannsynligheten betraktelig for at du blir prioritert.

Kanskje har du også gode argumenter som arbeidsgiver og Parat ikke er bevisst på angående dine arbeidsoppgaver, kompetanse, ansvar og innsats. Dette innebærer at du også vil kunne gå opp i lønn, selv om du i utgangspunktet ikke var prioritert av arbeidsgiver.

Victoria

Skatt av hyttesalg

Jeg eier en hytte i Gausdal som jeg vurderer å selge i vinter, men jeg er ikke interessert i å betale skatt av kjøpesummen. Pengene vil jeg bruke til en leilighet på Grand Canaria. Hvordan går jeg fram for å unngå skatt?

Jon-Roger

Svar: Hovedregelen er at det skal betales skatt av gevinsten ved all realisasjon.

Unntak er blant annet gjort ved avhendelse av innbo eller annet løsøre som har vært brukt av eieren eller familien til eieren. På visse vilkår er det også skattefritt å selge egen bolig, og en lignende bestemmelse gjelder ved avhendelse av fritidsboliger.

I skatteloven heter det at gevinst ved realisasjon av fritidsbolig, herunder andel i boligselskap, er unntatt fra skatteplikt når eieren har brukt eiendommen som egen fritidsbolig i minst fem av de siste åtte år før salget.

Forutsetningen er at realisasjonen skjer eller avtales mer enn fem år etter ervervet av hytta, og mer enn fem år etter at hytta ble tatt i bruk eller ifølge ferdigattest var oppført. Det kan derfor hende at du kan selge hytta skattefritt med god samvittighet.

Thore

Oppsigelsestid

Jeg er 50 år og har vært ansatt hos min arbeidsgiver i snart 15 år. Hvor lang oppsigelsestid har jeg etter loven?

Sophia

Svar: Blir du sagt opp etter minst ti års sammenhengende ansettelse i samme virksomhet, skal oppsigelsesfristen være minst fire måneder dersom den finner sted etter at du er fylt 50 år.

Fristen er minst fem måneder om man har fylt 55 år, og minst seks måneder om man har fylt 60 år, gitt at man oppfyller kravet til ti år sammenhengende ansettelse i samme virksomhet. Sier du opp selv, er oppsigelsesfristen ifølge arbeidsmiljøloven tre måneder.

Lene

Uttak av ferie

Jeg har to ferieuker igjen og har fått beskjed om at dette må tas ut før desember, men er ikke så lysten på å ha ferie nå mens det er såpass mørkt, så vil helst ha dem i tilknytning til påsken eller

få en ekstra lang sommerferie til neste år. Sjefen min sier at det ikke er aktuelt å ha ferie rundt jul fordi vi da har ekstra mye og gjøre. Må jeg ta ut ferien nå i oktober eller november?

Lucas

Svar: Arbeidsgiver plikter å sørge for at arbeidstaker tar ut den lovbestemte ferien sin hvert kalenderår ifølge ferieloven. Det er ett unntak fra dette og der man kan søke om å få overføre ferie til året etter. Dette gjelder maksimalt ti feriedager.

Det er arbeidsgiver som endelig bestemmer om dette er greit eller ikke, overføring av ferie er altså ikke noe du har krav på. Når det gjelder den femte ferieuka, så følger denne av avtale og ikke ferieloven. Her er det avtalefrihet, men likevel er det arbeidsgiver som har siste ordet. Jeg vil råde deg til å søke arbeidsgiver selv om du ikke har krav på å få lagt denne ferien i tilknytning til annen ferie.

Guro

		XORD	HAV-ØRNER	MINE-RALER MED INNSKRIFT	IAKTTA PRON.		NAVNE-DAG 27.06.	SLETT IKKE DEN BESTE		HÅLKE	ROY-FUGLEN		HAST	SPORTS-FISKE-UTSTYR	
		→								↖	OMGANG ARTIST				
		SKORPE				REKKE STØTTER SEG PÅ				HØY-TIDELIG FEST					
		SERAFER								TANKE ELV				SYNKE	
								LØFTE-RIK KVAPSET							
		▶	SETTE SPOR	FØLSOM FØLES										100 m2 ENE	
			KRÖLL-ALFA			SKOGENS KONGE IKKE SMALEST				GREI PAPE-GØYE					FYLKE
			DEL-STAT I USA										BIBEL-NAV N HUSDYR		
			IRR					LUKKE STREV							SPISER
		AV-VISTE	KAN NORGE SIES Å VÆRE	LETT FORKJØL-ELSE	↙	STRØM SPORTS-LEKER	KRABBE-MAGEN		FOSFOR	LISTET TORDEN-GUD				DYRET ... 1000	
↖				HERMET DES-SERTEN								... OG GALLE FRATA	SMID I HYMENS LENKER FRAMFOR	"HUS-VÆRET"	
MAN			↖				HANN-FUGL VILKÅR			ASJETT SØLV-VINNER			VIL SI TUTE		
UTØY				HESTE-DYR HAMLER					KVINNE-PERSON LØNNS-TAKERE			HALLOI KULTEN			
PAPPA-ENE HELLIG-DØM							FORSVARSPAKT STYRE-SETTET			FLATE-INNHOLD HEVE				BRAT-TERE	
↖		ATOM KOSMOS			FØRER NÅL HALVT SNES				ÆR-FUGLEN FORMODE			BEVIT-NELSE KAOTISK			
SKORPER					HOLDE MUNN MUS-TASJE			VAIER FRØYAS MAKE				↓	WISE FUGLEN		
BANK-NAV N				SPILLET FANGST-UTSTYR (fl.)					LØSULL EVEN-TUELL			SINT VEL-NÆRT			
BERETTE			↖									↖	RØYK-STUE DEKKER		
POL-PARTI (fork.)		RØYS ELTE			TEVLING EN FLEMING		DVASK ODDE			PRON. OM			FERIEØY SVELLE OPP		
STOF-FENE								BÅT-LYKTER FORTIDS-STED							
ILDSTED					HIMMEL-LEGEME							PUBLI-KUM			
HERSK-ERNE							LOPPE-KASSE			VANNET					

Løsningen på kryssordet i medlemsbladet Parat nr.3– 2016 var: «PARAT ADVARER MOT AFP-FELLA»
 De tre heldige vinnerne er: Sigrun Sunde Fimreite, Os, Ingrid Sørbotten, Loddefjord og Liv Torunn Petersen, Galterud.

Vi trekker én vinner hver gang.
 Send løsningen til redaksjonen, enten som e-post til trygve.bergslund@parat.com eller ordinær post til:
 Parat, Postboks 9029, Grønland, 0133 Oslo

Husk å merke e-posten/konvolutten «Kryssord 4/2016».
 Husk også å skrive på ditt eget navn og adresse.

Premie: Barbar gassgrill, Weber Go-Anywhere, med grillflate som måler 41 x 25 cm.
 Utvendige mål (høyde, bredde, dybde) er 37 x 53 x 31 cm. Enkel å frakte (se foto).

Frist for å sende inn løsning på neste kryssord er: 7. november 2016.

Løsning:

Navn:

Adresse:

SUDOKU:

Sudoku-oppgaven går ut på å plassere sifrene 1 til 9 slik at alle de loddrette og vannrette radene inneholder sifrene 1 til 9 én gang (slik at også hver 3 x 3-boks inneholder alle sifrene én gang).

	9			1				8
			3	8	2	6		
8	4		9	5		3	2	
				9	5			
		9			8	4	5	3
6		2						
					6	5		7
	6				9		3	
7			5	4		8		

Lett

			3					
2	5				1			
		6	8					9
			4				6	
8					3	4		2
7				1				
	8							
	7		2	8				3
6	1			5		7		

Middels

7						3	4	
4					6	5		
			1	3				
		4			1	7		9
5	1		7	8				
3					9		5	
		2				9		
							6	
		6		2				1

Ekspert

I	J	E	R	U	S	A	L	E	M	A	D	R	I	D
O	I	M	S	U	I	N	L	I	V	N	G	B	N	S
N	Y	K	T	E	H	E	R	A	N	O	Q	D	A	P
A	A	K	S	I	N	G	A	P	O	R	E	W	S	B
H	X	L	O	O	T	T	A	W	A	I	F	O	S	Z
B	Q	I	G	T	O	R	T	K	O	K	G	N	A	B
T	E	O	A	E	I	K	A	T	M	A	N	D	U	N
S	A	I	L	S	R	A	H	A	R	A	R	E	X	W
A	M	O	R	S	C	M	A	N	I	L	A	I	S	P
F	S	R	X	U	O	P	R	S	R	N	U	A	M	I
L	T	A	L	T	T	A	P	A	A	G	N	Z	A	B
E	E	N	O	I	K	L	K	M	N	T	U	R	N	O
B	R	G	N	R	R	A	M	A	I	K	Q	A	A	R
B	D	O	D	A	D	A	B	A	V	D	A	A	G	I
F	A	O	O	N	C	L	G	U	L	H	X	R	U	A
J	M	N	N	A	R	O	N	I	L	R	E	B	A	N

KRYSS OG TVERS:

Hvilket ord står IKKE i diagrammet?
Det ordet er oppgavens løsning.

ALGER	KABUL	PARIS
AMMAN	KAMPALA	PRAHA
AMSTERDAM	KATMANDU	RANGOON
ANKARA	LAGOS	ROMA
BANGKOK	LONDON	SANTIAGO
BANGUI	MADRID	SINGAPORE
BEIRUT	MANAGUA	SOFIA
BELFAST	MANILA	TEHERAN
BERLIN	MOSKVA	TIRANA
DAKAR	NAIROBI	TOKYO
HANOI	NASSAU	VILNIUS
HARARE	OSLO	
JERUSALEM	OTTAWA	

ANAGRAMKRYSS:

Til venstre for skillestreken er løsningsordene, og her er bokstavene stokket om i anagrammer. Finn ut hvilke ord det er snakk om og skriv dem inn i feltet til høyre (kun vannrett). Én bokstav står riktig plassert allerede. Når du er ferdig, stokker du om på bokstavene som er nummerert. Dette er løsningsordet som kan skrives inn i feltet nedenfor. Stikkord for løsningsordet er «Redskapsdel til kapping».

T	A	M	S	J	Ø					6
R	I	S	Y	T	E		1			
L	A	G	R	E	S				3	
T	E	L	A	V	A		2			
B	A	R	D	U	S					7
A	N	A	L	O	G					5
B	O	R	D	E	T			4		

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Parats treningsside med hjernetrim

Sender du oss løsningen på alle oppgavene på denne siden, er du med i trekningen av en bærbar gassgrill, Weber Go-Anywhere, med grillflate som måler 41 x 25 cm. Utvendige mål (høyde, bredde, dybde) er 37 x 53 x 31 cm.

Frist for å sende inn løsningen er 7. november 2016.

Vi trekker én vinner hver gang. Send løsningen til redaksjonen, enten på e-post til trygve.bergsland@parat.com, eller ordinær post til: Parat, postboks 9029 Grønland, 0133 Oslo. Husk å merke e-posten/konvolutten «Hjernetrim 4/2016». Vinneren av hjernetrim i 3/2016 er Mari Waadeland, Bekkestua (det var dessverre en liten feil i anagramkrysset, noe mange av dere har oppdaget).

Er «Den norske modellen» en floskel?

Den norske modellen anerkjennes og hylles av alle sentrale arbeidslivs- og samfunnsaktører som den aller viktigste årsaken til Norges vekst og utvikling. Hører du norske politikere snakke om den norske modellen, så snakker de på samme måte uavhengig av hvilket parti de tilhører. De snakker om modellen på samme måte som oss i fagbevegelsen.

De fleste politikere som blir spurt om hva de mener når de snakker om den norske modellen, vil sannsynligvis si trepartssamarbeidet, arbeid, skatt, og velferd. De vil samtidig kreve en aksje i gevinsten den norske modellen har gitt Norge, og hevde de og deres parti har spilt en viktig rolle i utviklingen av modellen, og at de er en garantist for dens videre eksistens. Kan det være slik? Er det ikke noe som skurrer her?

Ingen er uenig i at arbeidslinja, skatteinntektene som kommer av dette og velferden dette gir oss, er kjennetegn ved Norge som ikke mange andre land i verden kan skryte av å ha.

Spørsmålet vi i fagbevegelsen bør stille politikerne, må derfor være mer presist: Hvilke elementer i trepartssamarbeidet er viktig for den norske modellen som helhet? Dersom politikerne er ærlige i sine svar, vil disse være forskjellige avhengig av hvem som svarer. Ikke mange, om noen i det hele tatt, ville svart det vi skulle ønske de svarte, nemlig:

Trepartssamarbeidet forutsetter organiserte parter og innebærer at myndighetene, arbeidsgiverne og arbeidstakerne har respekt for hverandres roller, og setter seg sammen for å utrede og på like fot diskutere om det er mulig å foreslå felles løsninger på utfordringer av stor betydning for norsk arbeidsliv.

Dersom vi ikke blir enige, har myndighetene politisk makt til å gjennomføre sin politikk, arbeidsgiverne sin styringsrett og arbeidstakerne sin konfliktrett. Og viktigst av alt har prosessen med utredning og diskusjon bidratt til forankring og forståelse for partenes syn.

Er det slik de forskjellige regjeringene av ulik farge og sammenheng har forvaltet trepartssamarbeidet de siste tiårene?

Et eksempel på en trussel mot trepartssamarbeidet er utviklingen av fagforeningsfradraget. Dette fradraget bidrar til å stimulere høy organisasjonsgrad blant arbeidstakerne. Fradraget var i fare for å bli avvirket i forbindelse med de siste regjeringsforhandlingene etter stortingsvalget i 2013. Dagens regjering valgte å videreføre det, men verdien av fradraget er redusert som følge av generelle prisstigning og at det ikke er økt på flere år. Nylig

har det regjeringsnedsatte Scheel-utvalget foreslått å fjerne hele fradraget. Dersom dette gjennomføres, vil det medføre en sterkt synkende organisasjonsgrad.

Et annet eksempel på negative endringer i trepartssamarbeidet er utelukkelsen av arbeidstakersiden i en rekke regjeringsoppnevnte utvalg som settes til å utrede og foreslå løsninger på utfordringer i norsk arbeids- og samfunnsliv. Tradisjonelt har slike utvalg vært partssammensatt og har ført til mange omforente løsninger som alle tjener på. De siste årene har vi sett et økende konfliktnivå i norsk arbeidsliv, og i 2015 hadde vi den første «generalstreiken» på mange årtier for å forsvare arbeidsmiljøloven mot endringer som var foreslått – uten et forutgående trepartssamarbeid.

Den norske modellen er i beste fall i ferd med å bli en floskel. Alle snakker om den på samme måte selv om det legges ulike ting i den, og viktige elementer forandres eller fjernes. Språket er en mektig venn og har kraft i seg til å gi makt. Derfor skal vi være oppmerksomme og kritiske til hvordan sentrale politikere ordlegger seg når det gjelder vår norske modell.

Hans-Erik Skjæggerud
Hans-Erik Skjæggerud
Leder i Parat

Foto: Trygve Bergslund

Foto: yoanis Menge/leger uten grenser

LEGER UTEN GRENSER REDDER LIV OG LINDRER NØD HVER ENESTE DAG I KRIG, KRISER OG KATASTROFER. DET KAN DU OGSÅ GJØRE!

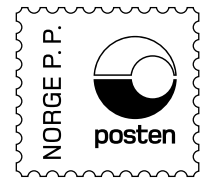
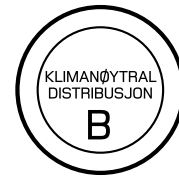
BLI FELTPARTNER OG STØTT OSS MED ET VALGFRITT BELØP I MÅNEDEN

TELEFON 08898

GIVERSERVICE@LEGERUTENGRENSER.NO
LEGERUTENGRENSER.NO/FELTPARTNER

Returadresse:
Parat
Boks 9029 Grønland
0133 OSLO

**Gjensidige
Bank**

**Garantert
knallgod
sparerente**

Fastrenteinnskudd til 1,75 % rente

En fastrentekonto passer for deg som har minst 25 000 kroner, og kan binde pengene i 6 eller 12 måneder. Du får en god og forutsigbar avkastning.

Priser:

- Innskudd med binding i 6 måneder: 1,75 %
- Innskudd med binding i 12 måneder: 1,65 %

Prisene på Fastrenteinnskudd er nominelle renter gjeldende per 15.9.2016 og kan endres på kort varsel. Sjekk gjensidigebank.no for dagens priser og bestill fastrenteinnskudd i nettbanken. Dersom du ikke allerede er kunde, åpner du enkelt konto ved å bruke BankID.